

Diagnosi 2017

**La situació del sensellarisme a Barcelona.
Evolució i accés a l'habitatge.**

Laura Guijarro, Albert Sales, Jose Tello i Ana de Inés

Crédits

Autoria:

Ana de Inés

Laura Guijarro (Sant Joan de Déu Serveis Socials)

José Tello (Fundació Salut i Comunitat)

Albert Sales (Àrea de Drets Socials de l'Ajuntament de Barcelona)

Disseny i maquetació:

Concepte gràfic

(www.conceptegrafic.com)

Llicència

Creative Commons

Agraïments:

A les persones i professionals que generosament han participat en les entrevistes aportant la seva experiència i coneixement sobre l'exclusió residencial.

A les entitats Assis, ABD, Fundació Mambré, Sant Joan de Déu, Suara i Càritas per la seva col·laboració, i per fer possible el contacte amb les persones entrevistades.

A les entitats ACATHI i Accem que formen part de la xarxa Asil.cat per la seva imprescindible col·laboració, i per apropar-nos a la realitat de les persones sol·licitants de protecció internacional i de les persones LGTBQ+.

A les persones que formen part de la comissió de diagnosi de la XAPSSL per les seves aportacions a aquest informe.

A totes les treballadores i treballadors de les entitats públiques i privades per la seva tasca en la lluita contra el sensellarisme.

Nota: les dades personals de les persones entrevistades que apareixen als capítols 4 i 5 han estat modificades per conservar la seva privacitat..

La Xarxa d'Atenció a Persones sense Llar de Barcelona està formada per:

ABD, ACCEM, Amics del Moviment Quart Món Catalunya, Arrels Fundació, Asociación de alternativas, Motivación y Acompañamiento, ADAMA, Associació Dit i Fet, Associació per la Recerca i l'Acció Social Víncl, Associació per la reeducació i la reinserció social Lligam, Associació Prohabitatge, Associació Rauxa, Asociación de Servicio Integral Sectorial para Ancianos (ASISPA), Associació Social Yaya Luisa, Caliu - Espai d'acolliment, Càritas Diocesana de Barcelona, Centre d'Acollida Assis, Centre Obert l'Heura, Comunitat de Sant Egidi, Congregació Serventes de la Passió - Llar Santa Isabel i Residència Maria Teresa, Cooperativa Suara, Creu Roja a Barcelona, Filles de la Caritat Fundació Social, Fundació Acollida i Esperança, Fundació Engrunes, Fundació Iniciatives Solidàries, Fundació IReS, Fundació Mambré, Fundació Maria Raventós, Fundació Quatre Vents, Fundació Red de Apoyo a la Integración Sociolaboral (RAIS), Fundació Salut i Comunitat, Grup ATRA, Parròquia Sant Miquel del Port - Projecte Sostre, Progress, Sant Joan de Déu - Serveis Socials, Sant Pere Claver – Fundació Serveis Socials, Ajuntament de Barcelona.

índex

Continguts

Introducció	6
1. Metodologia	10
2. Evolució de les dades quantitatives. Període 2008 – 2017	14
3. La resposta de la XAPSLL.	26
4. La bombolla dels lloguers i el sensellarisme	40
5. Les persones sol·licitants de protecció internacional i el sensellarisme	48
6. Les dones en situació de sense llar.	56
Conclusions	62
Referències bibliogràfiques	66

Taules

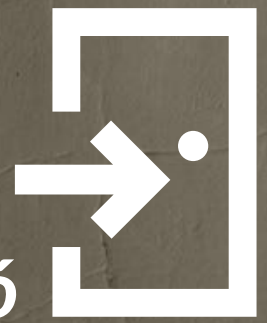
Taula 1.1	Fonts de dades de l'Informe de diagnosi 2017	11
Taula 1.2	Descripció de les persones entrevistades	12
Taula 2.1.	Nombre de persones sense llar a la ciutat de Barcelona. Classificació ETHOS. 2011,2013, 2015, 2017	17
Taula 2.2.	Nombre de persones sense llar a la ciutat de Barcelona, 2008, 2011, 2013, 2015, 2017	18
Taula 2.3.	Evolució de les persones detectades per l'equip d'educadors/es de SIS-Medi Obert els mesos de març o maig i comparació amb recomptes ciutadans. 2008 - 017	20
Taula 2.4.	Sexe de les persones allotjades en recursos de la XAPSLL. %. 2009-2017	21
Taula 2.5.	Edat de les persones allotjades en equipaments. %. 2009-2017	22
Taula 2.6.	Nacionalitat de les persones allotjades en equipaments. %. 2009-2017	23
Taula 2.7.	Persones amb certificat de "disminució" ateses en equipaments de la XAPSLL de pernoctació. 2011-2017	24
Taula 2.8.	Persones amb reconeixement de grau de dependència ateses en equipaments de la XAPSLL de pernoctació. 2011-2017	24
Taula 2.9.	Origen dels ingressos de les persones allotjades en serveis de la XAPSLL. 2012-2017	25
Taula 3.1.	Persones allotjades als equipaments per a l'atenció de persones sense llar segons titularitat i tipus d'equipament. Barcelona, 2009-2017	28
Taula 3.2.	Persones allotjades als equipaments per a l'atenció de persones sense llar segons tipus d'equipament. Barcelona, 2008-2017	29
Taula 3.3.	Persones allotjades als equipaments per a l'atenció de persones sense llar segons tipus d'equipament. %. Barcelona, 2008-2017	29
Taula 3.4.	Equipaments col·lectius oberts a Barcelona entre 2008 i 2017	31

Gràfics

Gràf. 1.1	Sexe de les persones usuàries entrevistades	13
Gràf. 1.2	Edat de les persones usuàries entrevistades	13
Gràf. 1.3	Nacionalitat de les persones usuàries entrevistades	13
Gràf. 1.4	Nivell d'ingressos de les persones usuàries entrevistades	13
Gràf. 2.1	Evolució del nombre de persones sense llar a Barcelona. 2008 – 2017	19
Gràf. 2.2	Evolució del nombre de persones sense sostre detectades per SIS-Medi Obert. Mesos de març i maig. 2008 – 2017	19
Gràf. 2.3	Evolució de la distribució d'edats de les persones allotjades en recursos de la XAPSLL. 2015 – 2017	225
Gràf. 3.1	Evolució del nombre de persones allotjades a equipaments de la XAPSLL. Barcelona, 2008 – 2017	30

Introducció

Durant la darrera dècada, la major part de les ciutats europees han experimentat un increment rellevant de la població que viu l'exclusió de l'habitatge. Cada cop més persones es veuen obligades a viure al carrer, en equipaments d'entitats públiques o privades, en habitatges d'inclusió, o en situacions d'infrahabitatge, com els assentaments de barraques o pisos ocupats irregularment.

Les Nacions Unides (2014) afirmen que un habitatge adequat significa "més que quatre parets i un sostre". Un habitatge adequat ha de complir certes condicions que es resumeixen en: disponibilitat de serveis, materials, instal·lacions i infraestructures; que sigui assequible; que sigui habitable; que sigui accessible; amb una ubicació adequada, i que respecti la identitat cultural de les persones. Segons el darrer informe sobre la situació del sensellarisme a Europa, publicat per FEANTSA aquest 2017, la realitat és alarmant arreu d'Europa: a Àustria s'ha registrat un increment del sensellarisme del 28% entre 2008 i 2014, i a la ciutat de Viena d'un 19% entre 2010 i 2013; a Bèlgica el nombre de persones sense

llar ha augmentat un 34% entre 2010 i el 2014; a França un 50% entre 2001 i 2012; a Alemanya un 35% entre 2012 i 2014; a Irlanda un 10% només en el darrer any, registrant un augment del 59% en el nombre de famílies sense llar; a Luxemburg un 61% entre 2012 i 2016; a Suècia del 29% entre 2011 i 2015; al Regne Unit s'ha verificat un increment del 7% en el nombre de persones que dormen al carrer en només un any...

Barcelona no ha estat aliena a aquesta pressió provocada per l'extensió de les situacions de precarietat sostingudes en el temps, l'exclusió permanent d'una part de la població del mercat laboral i del sistema de garantia d'ingressos, les

exclusions a les quals són sotmeses les persones nouvingudes, i l'exclusivitat d'un mercat de l'habitatge amb preus desorbitats i a l'alça a causa de la financiarització del sector i les dinàmiques especulatives. Des de l'any 2008 fins a l'actualitat, el nombre de persones que dormen al carrer, detectades pel Servei d'Inserció Social i pels successius recomptes ciutadans, ha passat de 658 a 1.026, un increment del 56%, malgrat que en paral·lel el nombre de persones ateses en recursos residencials ha augmentat encara més: de 1.190 a 2.006, un increment del 69%.

Els serveis del Programa Municipal d'Atenció a les Persones Sense Llar de Barcelona i els serveis de les entitats especialitzades agrupades a la Xarxa d'Atenció a les Persones Sense Llar (XAPSLL) van ser creats per donar allotjament a les persones en situació d'exclusió residencial severa i acompanyar-les en el seu procés de recuperació d'una vida autònoma. En aquest procés cal garantir que la persona assoleix estabilitat econòmica, d'habitacional i emocional per reconstruir el seu projecte de vida. Oferir allotjament a les persones

sense sostre i sense llar no és només una finalitat, sinó un mitjà per fer possible aquest acompanyament. Amb la crisi, s'han diversificat els perfils de persones ateses per exclusió residencial. L'arribada de nuclis familiars i de persones, que sense haver viscut mai al carrer requerien allotjament d'emergència, per raó de la pèrdua de l'habitatge i la falta de xarxa social i familiar de suport, han obligat a un profund canvi de plantejament i a l'obertura de nous equipaments. Programes que en el passat es dirigien a atendre a persones soles en situació d'aïllament i de ruptura dels vincles socials, actualment atenen tot tipus de situacions de manca d'habitatge.

La Diagnosi 2017 és el cinquè informe sobre el sensellarisme a Barcelona promogut per les entitats que formen la Xarxa d'Atenció a Persones Sense Llar i s'emmarca dintre del nou Pla de Lluita Contra el Sensellarisme 2016 – 2020 de l'Ajuntament de Barcelona, que estableix una diagnosi cada dos anys. Conèixer per actuar ha estat una des les principals motivacions des de la primera diagnosi, cercant la qualitat en la intervenció i les polítiques públiques.

En aquesta edició l'objectiu és aportar coneixement sobre les pressions que estan fent augmentar el sensellarisme a la ciutat. Amb aquesta finalitat l'informe s'estructura en 6 capítols amb els següents continguts:

1.	Al capítol 1 descrivim la metodologia utilitzada per a la recollida de dades quantitatives i qualitatives. ,
2.	Al capítol 2 analitzem l'evolució del sensellarisme a Barcelona entre 2008 i 2017 a través de les dades quantitatives
3.	Al capítol 3 analitzem la resposta de la XAPSLL a l'augment del sensellarisme a la ciutat i la diversificació dels perfils, i descrivim les dificultats d'accés a l'habitatge que enfronten les entitats.
4.	Al capítol 4 identifiquem les dificultats d'accés a l'habitatge de les persones sense llar a través dels seus testimonis.
5.	Al capítol 5 identifiquem les dificultats que enfronten les persones sol·licitants d'asil per accedir a l'habitatge a través dels seus testimonis.
6.	Al capítol 6 revisem diferents conceptualitzacions del sensellarisme i el seu efecte sobre la invisibilització de les dones sense llar.

1. Metodologia

Procediment de recollida de dades quantitatives

La metodologia emprada a l'Informe de Diagnosi 2017 dona continuïtat a la de les anteriors edicions de l'informe dels anys 2008, 2011, 2013 i 2015. La sistematització de dades sobre les persones sense sostre i sense llar va començar impulsada per la XAPSELL l'any 2008. En aquest informe utilitzem tres fonts de dades fonamentals: el recompte de persones sense llar en una nit, els informes del Servei d'Inserció Social del nombre i les característiques bàsiques de les persones que pernocten al carrer i la recollida de dades a equipaments que realitza la XAPSELL anualment, amb el nombre i el perfil bàsic de les persones allotjades.

L'any 2017, a més de comptar amb la informació que proporcionen els equips professionals del SIS que fan seguiment de les persones que pernocten al carrer, comptem amb la informació del recompte ciutadà que es va dur a terme la nit del 17 a 18 de maig entre les 21.30h i les 2h. Aquella nit quasi 1.000 persones voluntàries repartides en grups per tota Barcelona van prospectar tots el carrers per comptar les persones que es veuen obligades a pernoctar al ras. Al re-

compte ciutadà no s'enquesta les persones que dormen al carrer per tal respectar la seva intimitat i, per tant, les dades recollides aquella nit al carrer són quantitatives: nombre de persones dormint al carrer, localització, sexe, nombre d'animals de companyia i lloc de pernoctació (al ras, sota cobert, dins cotxe, dins caixer).

La mateixa nit que es realitza el recompte ciutadà, les entitats públiques i privades de la XAPSELL emplen un qüestionari electrònic sobre les persones ateses als diferents serveis d'allotjament de curta, mitja i llarga estada per a persones en situació de sense llar. Les entitats proporcionen informació sobre el nombre i el perfil bàsic de les persones: el gènere, l'edat, la nacionalitat i la situació administrativa, la discapacitat i la dependència, i la font d'ingressos de les persones ateses. Quan es fa coincidir el recompte a equipaments amb el recompte al carrer, el que s'obté és una foto fixa del nombre i de les característiques de les persones sense llar i sense sostre en una mateixa nit a la ciutat.

Taula 1.1. Fonts de dades de l'Informe de diagnosi 2017

Persones que pernocten al carrer	Informes del mes de maig del SIS i recompte ciutadà de la nit del 17 al 18 de maig de 2017.
Persones que pernocten a equipaments	Recompte a equipaments de les persones allotjades la nit del 17 al 18 de maig a les entitats públiques i privades de la XAPSELL
Persones que pernocten en assentaments	Ajuntament de Barcelona

Procediment de recollida de dades qualitatives

L'entrevista en profunditat semiestructurada ha estat la tècnica emprada per obtenir els testimonis d'un total de 28 persones usuàries i professionals de serveis de la XAPSLL i d'Asil.cat. Les entrevistes s'han dut a terme entre els mesos d'agost, setembre i octubre de 2017, excepte tres entrevistes a persones usuàries de serveis de la XAPSLL que van ser realitzades durant el mes d'abril en el marc d'un altre projecte, i s'han recuperat

ara per la seva rellevància en aquest informe. Del total de les 28 persones entrevistades, 19 són persones usuàries de serveis d'habitatge per a persones sense llar i per a persones sol·licitants d'asil i 9 són professionals de la XAPSLL i d'Asil.cat. Les persones entrevistades han estat voluntàries i el contacte amb elles ha estat possible gràcies a la col·laboració d'entitats de la XAPSLL i de la xarxa Asil.cat.

Taula 1.2. Descripció de les persones entrevistades

Persones usuàries de serveis de la XAPSLL	17 persones entrevistades
Persones usuàries de serveis d'Asil.cat	2 persones entrevistades
Professionals d'entitats de la XAPSLL	7 persones entrevistades
Professionals d'entitats d'Asil.cat	2 persones entrevistades

Les persones sense llar entrevistades han estat seleccionades segons dos criteris:

1. Són usuàries de serveis de la XAPSLL o d'Asil.cat o ho han estat durant el darrer any.

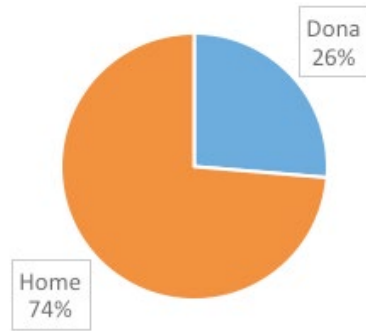
2. Estan en un procés de cerca activa d'habitatge o n'han llogat un durant el darrer any. Les característiques sociodemogràfiques de la mostra de persones usuàries de serveis de la XAPSLL entrevistades es presenta als gràfics 1.1, 1.2, 1.3 i 1.4. El perfil més comú és el d'un home d'entre 30 i 65 anys, de nacionalitat espanyola i amb ingressos per sota dels 500 euros. Aquest perfil coincideix amb un dels perfils majoritaris entre els usuaris de serveis d'habitatge per a persones sense llar.

Alhora hem realitzat 7 entrevistes en profunditat a professionals de diferents càrrecs d'entitats socials de la XAPSLL. Aquestes entitats han estat seleccionades perquè tre-

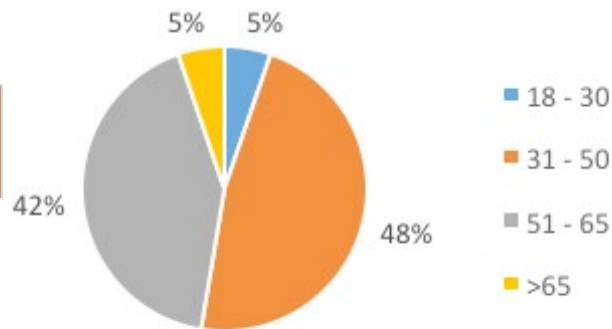
ballen a través de models que tenen com a recurs essencial la possibilitat de comprar o llogar pisos com el model Housing First o els pisos d'inclusió. Les entrevistes realitzades han tractat sobre les dificultats de les entitats en l'accés a l'habitatge. Les entitats participants en aquestes entrevistes són: Fundació Assís, Fundació Mambré, Sant Joan de Déu, Suara i ABD.

Finalment hem realitzat 4 entrevistes en profunditat per diagnosticar els problemes específics per accedir a un habitatge de les entitats de la Xarxa Asil.cat i de les persones sol·licitants de protecció internacional. Concretament, hem entrevistat a professionals amb diferents càrrecs d'ACATHI i Accem i a persones usuàries de serveis d'habitatge de les mateixes entitats.

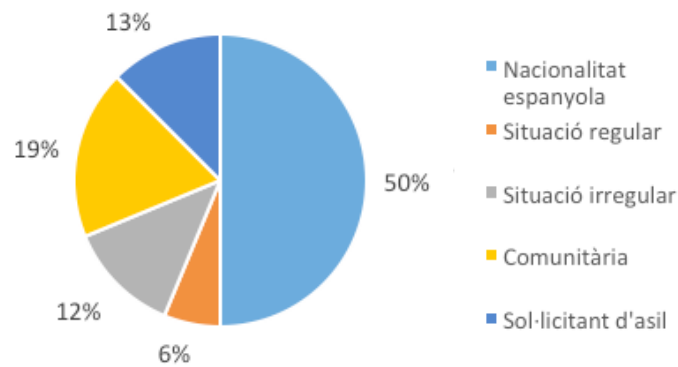
Gràfic 1.1 Sexe de les persones usuàries entrevistades

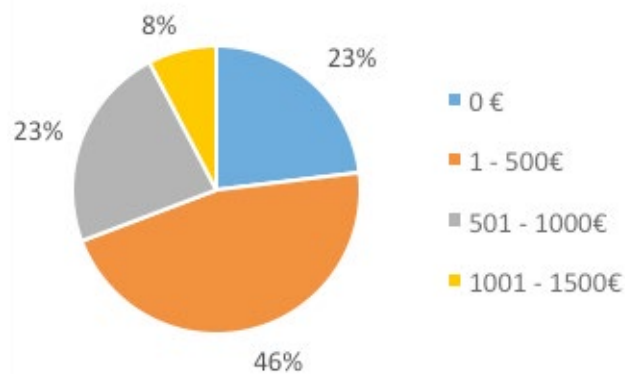
Gràfic 1.2 Edat de les persones usuàries entrevistades

Gràfic 1.3. Nacionalitat i situació administrativa de les persones usuàries entrevistades

Gràfic 1.4. Nivell d'ingressos de les persones usuàries entrevistades

*2. Evolució de les
dades quantitatives.
Període 2008 - 2017*

L'augment del sensellarisme i l'exclusió residencial és una realitat alarmant a tota Europa i Barcelona no n'és una excepció. Malgrat que existeixen diferències entre països, en línies generals, aquest augment impacta especialment sobre certs grups socials que enfronten dificultats estructurals específiques a l'hora de veure garantit el seu dret a un habitatge: les famílies monomarentals, les persones immigrants i les persones joves (FEANTSA, 2017; Human Rights Watch, 2014).

Davant d'aquesta realitat, més que mai, es fa imprescindible analitzar la magnitud i l'evolució del problema del sensellarisme a la ciutat. Des de l'any 2008 la XAPSLL promou diferents accions per millorar el coneixement del nombre i les característiques de les persones en situació de sense llar i sense sostre a Barcelona. Anualment es

recull la informació de les persones allotjades a equipaments de la XAPSLL; mensualment, els equips del Servei d'Inserció Social (SIS d'aquí en endavant) elaboren informes de les persones que dormen al carrer; i, a més, els anys 2008, 2011, 2016 i 2017 la XAPSLL ha organitzat recomptes ciutadans en què persones voluntàries han prospectat els carrers de Barcelona durant una nit per comptar les persones que hi pernocten. Els anys que es du a terme un recompte ciutadà es fa coincidir amb el recompte de persones allotjades a equipaments, d'aquesta manera s'obté una foto fixa del nombre de persones sense sostre i sense llar en una mateixa nit a la ciutat. Aquestes tres fonts de dades: el recompte a equipaments, els informes del SIS i el recompte ciutadà, són les que utilitzarem per tal d'analitzar l'evolució del sensellarisme a la ciutat.

Per guiar la interpretació de les dades cal saber quan i com s'ha modificat la sistematització de dades sobre les persones sense llar a Barcelona. L'any 2008 va ser l'any que s'inicià la recollida de dades quantitatives a equipaments de la XAPSELL i es realitzà el primer informe sobre el sensellarisme a Barcelona. L'any 2009 s'amplià la informació recollida sobre els perfils de les persones incloent el gènere, l'edat i la nacionalitat. L'any 2012, davant un fenomen que comença a cobrar força com és el dels treballadors pobres, es va iniciar la recollida de dades sobre les fonts d'ingressos de les persones sense llar. I finalment, l'any 2015 es van modificar les franges d'edat per poder ampliar el coneixement que tenim de com evoluciona la població sense llar més jove entre els 18 i els 30 anys. Finalment, l'any 2011 s'incorporà a la diagnosi la tipologia ETHOS (European Typology of Homelessness and Housing Exclusion) desenvolupada per FEANTSA (2006), la Federació Europea d'organitzacions de sensellarisme, que permet ampliar la visió sobre el sensellarisme incloent situacions d'exclusió residencial. A més, la tipologia ETHOS classifica situacions i no persones, i combat l'estigmatització que existeix sobre les persones sense llar i sense sostre.

La taula 2.1 presenta les dades d'exclusió residencial distribuïdes segons les categories ETHOS. Només disposem d'informació de les persones que dormen al carrer (ETHOS 1), les que són ateses a centres

de primera acollida (ETHOS 2), a centres residencials de mitja i llarga estada (ETHOS 3), a pisos d'inclusió i Housing First (ETHOS 7), a pensions i habitacions de relloguer (ETHOS 8) i les que viuen a assentaments (ETHOS 11). Malgrat que no disposem d'informació de moltes situacions d'exclusió residencial recollides a les categories ETHOS, aquestes ens recorden que és necessari continuar augmentant els esforços per obtenir dades de totes les situacions que s'hi inclouen. Viure sota amenaça de violència masclista, de desnonament, amb familiars o amics sense pagar lloguer, a habitatges que no reuneixen les condicions legals d'habitabilitat o en condicions d'amuntegament, són situacions d'exclusió residencial ocultes que són més difícils de detectar. Com revisarem més extensament en el capítol 5, hi ha evidències que indiquen que el sensellarisme entre les dones podria ser més nombrós en aquestes categories sobre les que no disposem d'informació que en el carrer i en els equipaments, on les dones són una minoria. L'esforç per diagnosticar aquest sensellarisme ocult ens permetria quantificar la magnitud del sensellarisme sense biaixos de gènere.

A la taula 2.1 mostra que el mes de maig de 2017 pernoctaven als carrers de Barcelona 962 persones i 2.006 més ho feien a equipaments de la XAPSELL. Si hi sumem les persones que han de viure en assentaments, 3.383 es troben excloses de l'habitatge a Barcelona.

Taula 2.1. Nombre de persones sense llar a la ciutat de Barcelona. Classificació ETHOS. 2011, 2013, 2015, 2017

	Categories operatives	Nombre de persones			
		8 de novembre de 2011	11 de març de 2013	11 de març de 2015	17 de maig de 2017
Sense sostre	1. Viure en un espai públic o a la intempèrie.	726	870	693	962
	2. Pernoctar en un alberg i/o forçat a passar la resta de dia en un espai públic.	197	259	252	265
Sense habitatge	3. Viure en albergs o centres per a persones sense llar. Allotjaments temporals.	320	333	511	586
	4. Viure en refugis per a dones.	nd	4	4	nd
	5. Viure en allotjaments temporals reservats a immigrants i als demandants d'asil.	nd	nd	nd	nd
	6. Viure en una institució residencial o d'internament amb la perspectiva de ser acomodat/da en un termini definit sense un habitatge d'acollida disponible.	nd	nd	nd	nd
	7. Viure en un allotjament amb recolçament sostingut per a persones sense llar.	342	356	481	717
Habitatge insegur	8. Viure en un habitatge amb règim de tinença insegur. Sense pagar lloguer.	399	499	424	438
	9. Viure sota amenaça de desnonament.	nd	nd	nd	nd
	10. Viure sota l'amenaça de violència per part de família o parella.	nd	nd	nd	nd
Habitatge inadequat	11. Viure en estructures temporals o no convencionals.	695	595	434	415
	12. Viure en un habitatge no apropiat segons la legislació.	nd	nd	nd	nd
	13. Viure en un habitatge massificat.	nd	nd	nd	nd
TOTAL		2.679	2.916	2.799	3.383

Tal com veiem a la taula 2.2 el nombre total de persones en situació d'exclusió residencial a Barcelona s'incrementa en un 20,9% entre 2015 i 2017 i acumula un augment d'un 67,7% des de l'any 2008. La tendència ascendent en el nombre de persones sense llar és molt acusada entre el 2008 i el 2013, quan els efectes de la crisi immobiliària i els desnonaments augmenten dramàticament les xifres d'exclusió residencial a la ciutat. El nombre de persones sense llar arriba al seu màxim l'any 2013 i, després d'una lleugera disminució l'any 2015, la tendència torna a invertir-se. Actualment 3.328 persones es troben en situació d'exclusió residencial a Barcelona, cosa que suposa un nou màxim històric des de 2008.

Aquesta tendència és coherent amb el que apunta el darrer informe de FEANTSA (2017) sobre l'exclusió residencial a la Unió Europea, que adverteix d'un increment "alarmant" del sensellarisme a tota la UE, amb l'excepció de Finlàndia. El Regne Unit registra un increment del 7% de persones que dormen al carrer en un any; als Països Baixos augmenta en un 50% el nombre de persones joves sense llar també en un any; a França s'incrementa en un 50% el nombre de persones sense llar en 11 anys i a Alemanya augmenta en un 35% el nombre de persones sense llar en dos anys. Ciutats com Londres registren 8.096 persones dormint al carrer durant un any amb un 7% d'increment entre el període 2014-2015 i el període 2015-2016; Brussel-

Taula 2.2. Nombre de persones sense llar a la ciutat de Barcelona, 2008, 2011, 2013, 2015, 2017

	2008	2011	2013	2015	2017
Recompte de carrer, detecció SIS	562 (658)	726 (838)	870	693	962 (1.026)
Assentaments (segons informes del SIS)	265	695	595	434	415
Persones allotjades en recursos residencials de la XAPSL	1.190	1.258	1.451	1.672	2.006
Total persones sense llar	2.017	2.679	2.916	2.799	3.383

Entre parèntesi apareixen les dades de persones pernoctant al carrer segons el Recompte ciutadà realitzat per la XAPSL els anys 2008, 2011 i 2017.

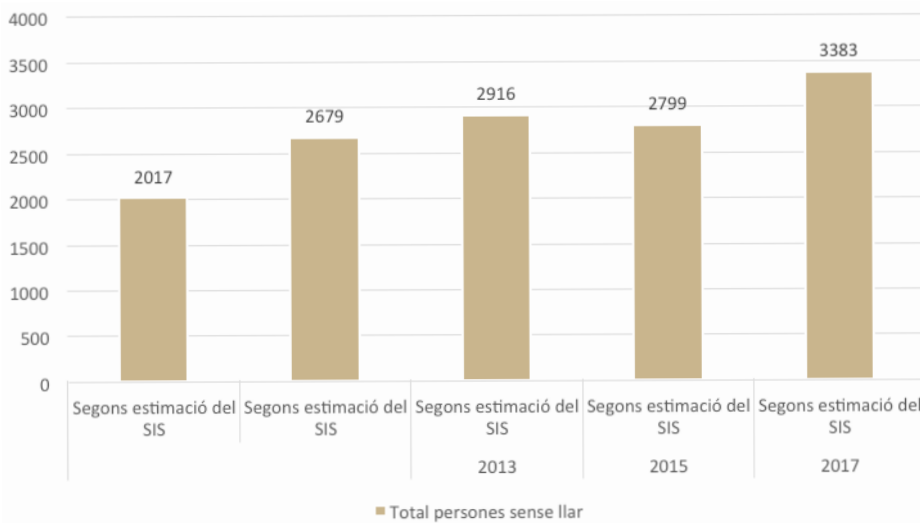
les registra 2.603 persones sense llar i sense sostre el 2014 amb un increment del 34% en quatre anys; i a Dublín es comptabilitzen 1014 famílies sense llar durant una setmana cosa que suposa un increment del 59% respecte l'any anterior.

Leilani Farha, relatora especial de la ONU pel dret a l'habitatge, apunta a causes sistèmiques per a aquesta tendència ascendent en l'exclusió residencial. Farha (2017a) afirma que s'està produint una financiarització de l'habitatge a nivell mundial. Corporacions financeres com els bancs, els segurs i els fons de pensió o les empreses de capital risc estan comprant pisos de manera accelerada a les principals ciutats del món fent-se amb una gran part del parc immobiliari i concentrant molt de poder a l'hora de fixar els preus de mercat. Aquesta transformació de les finances mundials junt amb polítiques, com la Llei d'Arrendaments Urbans (LAU) que desprotegeix els inquilins, faciliten que el mercat d'habitatge privat estigui augmentat els seus preus molt més ràpidament del que augmenten els ingressos de les persones i, sobretot, de les persones més pobres (FEANTSA, 2017; Pittini, A., Koessl, G., Dijol, J., Lakatos, E. y Ghekiere, L., 2017) expulsant, així, la població més desafavorida a l'exclusió residencial. Al capítol 4 tindrem oportunitat d'analitzar amb més detall les dificultats per accedir a un habitatge que experimenten les persones sense llar en el context actual.

Per obtenir una visió simplificada de l'evo-

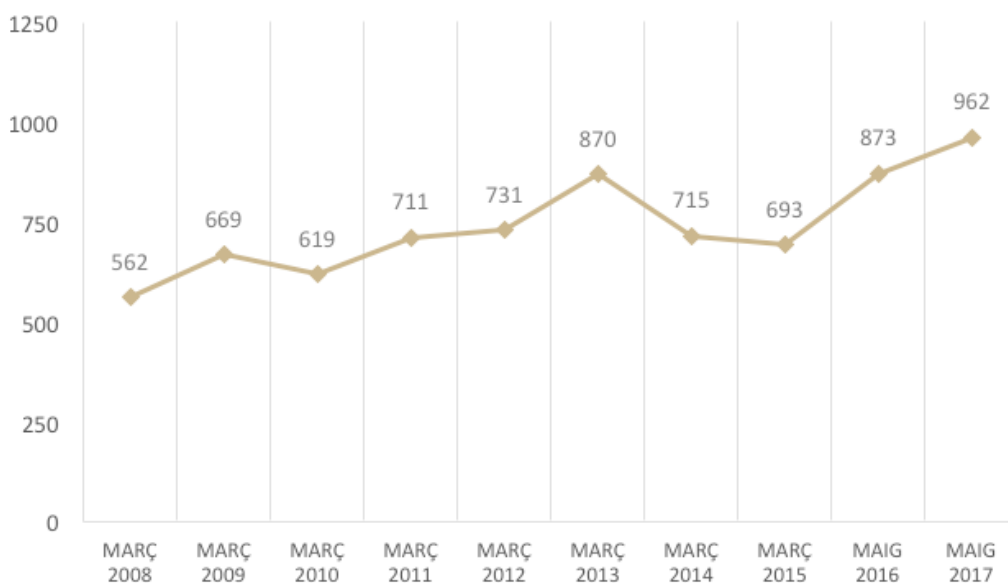
lució del nombre total de persones sense llar a Barcelona es pot consultar el gràfic 2.1. En general s'observa una marcada tendència ascendent en el nombre de persones sense sostre i sense llar entre els anys 2008 i 2011 a causa del gran impacte de la crisi i els desnonaments. Després de 2011 el nombre de persones sense llar continua augmentant de manera menys acusada i el 2015 comença a disminuir. Però la lleu tendència a la baixa en el nombre de persones sense llar que comença el 2015 s'ha invertit en els dos últims anys. El 2017 s'assoleix un màxim històric de 962 persones que pernocten al carrer, fet que suposa un increment del 38,8% respecte al 2015.

Tanmateix, el nombre de persones que viuen en assentaments es manté estable, a l'entorn de 400 persones, després d'una disminució important de les persones vivint en assentaments entre els anys 2011 i 2013. D'altra banda, el nombre de persones allotjades a equipaments de pernoctació assoleix un nou màxim el 2017, en què arriba a les 2.006 persones ateses. Cal tenir en compte que aquesta dada ens informa més de l'augment dels recursos d'atenció a persones sense llar que de l'augment del sensellarisme. La resposta de la XAPSL a aquest augment serà analitzada amb més detall al capítol 3, però ara és important assenyalar que el nombre de persones sense llar augmenta paral·lelament als esforços de la XAPSL per ampliar els recursos que donen resposta a aquesta realitat.

Gràfic 2.1 Evolució del nombre total de persones sense llar a Barcelona. 2008 - 2017.

El gràfic 2.2 presenta l'evolució del nombre de persones sense sostre a Barcelona entre 2008 i 2017. Com hem assenyalat prèviament, per mesurar l'evolució del nombre de persones sense sostre comptem amb dades de dues fonts: el recompte ciutadà i els informes del SIS. Al gràfic estan representades les xifres de persones dormint al carrer que han identificat els equips del SIS. El motiu d'aquesta elecció és que les dades proporcionades pel SIS posseeixen una estabilitat metodològica que li manca als recomptes

ciutadans. És a dir, els equips professionals del SIS utilitzen sempre la mateixa metodologia per enregistrar el nombre de persones que dorm al carrer, mentre que els recomptes ciutadans han anat variant-la. Al gràfic s'infereix una tendència ascendent de persones dormint al carrer, més acusada entre 2008 i 2013, amb una reducció els anys 2014 i 2015, que no arriba a consolidar-se i que torna a augmentar el 2016 i el 2017, superant el màxim històric de 2013 en el nombre de persones sense llar a Barcelona.

Gràfic 2.2. Evolució del nombre de persones sense sostre detectades per SIS-Medi Obert1. Mesos de març i maig. 2008-2017

¹ En els anteriors informes SIS-Detecció.

A la taula 2.3 presentem el nombre de persones dormint al carrer entre 2008 i 2017 segons dades del SIS i del recompte ciutadà els anys que aquest s'ha dut a terme. Tal com s'evidencia, el nombre de persones detectades pel SIS és sempre menor a les detectades la nit del recompte. La diferència entre una dada i l'altra es deu al fet que els professionals del SIS només comptabilitzen les persones que pernocten repetidament al carrer, mentre que al recompte s'enregistren totes les persones que es detecten dormint durant una nit als carrers de Barcelona. És interessant notar, també, com la diferència entre ambdues mesures s'ha reduït en els últims dos anys, fet que es pot explicar perquè la metodologia emprada en els recomptes s'ha anat estabilitzant.

Fins ara hem vist com ha evolucionat el nombre de persones sense llar i sense sostre a la ciutat de Barcelona, però, a partir de la recollida de dades que du a terme la XAPSELL cada any als recursos de pernoctació i dels informes mensuals del SIS, també podem obtenir informació de les tendències en els perfils de les persones sense llar. Variables com el gènere, l'edat, la nacionalitat, i d'altres que passem a analitzar a continuació, ens informen dels grups socials més colpejats pel sensellarisme i permeten detectar necessitats emergents entre les persones sense llar.

La presència d'homes i dones als equipaments és marcadament desigual com s'observa a la taula 2.4. El 2017, el 60,4% són

Taula 2.3. Evolució de les persones detectades per l'equip d'educadors/es de SIS- Medi Obert¹ els mesos de març o maig i comparació amb recomptes ciutadans. 2008-2017

	Estimació nombre de persones sense llar al carrer	Dades dels recomptes	Desviació
Març 2008	562	634	12,81%
Març 2009	669		
Març 2010	619		
Març 2011	711		
Novembre 2011	726	838	15,43%
Març 2012	731		
Març 2013	870		
Març 2014	715		
Març 2015	693		
Maig 2015	709	892	25,81%
Maig 2016	873	941	7,79%
Maig 2017	962	1026	6,65%

¹ En els anteriors informes SIS-Detecció.

Nota: No s'inclouen assentaments.

Recomptes de 2008, 2011, 2016 i 2017 realitzats per la XAPSELL. Els resultats estan recollits a Cabrera (2008), Sales (2011), Sales (2013) i Sales, Uribe i Marco (2015).

Recompte de 2015 realitzat per Arrels Fundació.

homes, el 23,2% són dones i el 16,4% són menors de 18 anys. A les dades s'aprecia un lleuger augment de l'1,4% en la proporció de dones respecte al 2015, alhora que una disminució en la proporció d'homes, i és preocupant l'augment d'un 2,6% en la proporció de menors de 18 anys. Si entre els anys 2009 i 2013 el nombre de nens i nenes es manté estable, el 2013 comença una tendència ascendent, experimentant un augment del 5% en 4 anys en la proporció de nens i nenes sense llar. Aquesta tendència és coherent amb les evidències que apunten diverses fonts de dades. Human Rights Watch (2014) alerta de l'impacte especialment greu dels desnonaments sobre les dones cap de família que a Espanya, a més, suposen el 90% de les famílies monoparentals. D'altra banda, l'últim informe de l'ECAS (2017) mostra que una quarta part (el 24%) dels infants i adolescents menors de 16 anys a Catalunya són pobres, tot i haver-se reduït respecte a 2015.

Si comparem la distribució de sexes entre les persones allotjades a equipaments i les que dormen al carrer, confirmem els resultats d'anys anteriors: la proporció de dones al carrer és marcadament inferior a la d'homes, un 12,2% front un 87,4% respectivament. Està ben establert que, per motius de gènere, hi ha moltes menys dones que pernocten al carrer, però les que ho fan, han patit itineraris d'exclusió social més greus i estan exposades a riscos majors per l'únic motiu de ser dones (Sales, 2015).

El nombre de menors de 18 anys s'incrementa entre les persones sense llar tal com analitzàvem prèviament, però, a més, la distribució d'edats (taula 2.5) mostra una disminució en la proporció de majors de 65 anys mentre la franja dels 18 als 65 anys es manté estable. Els majors de 65 anys són un dels grups més protegits per l'impacte de la crisi gràcies al sistema de pensions, malgrat que en moltes ocasions amaguen situacions de pobresa per haver-se convertit en la principal font d'ingressos de moltes famílies (ECAS, 2017). Atenent a les diferències entre el carrer i els allotjaments, el nombre de persones majors de 65 anys és molt superior als equipaments i no trobem menors de 18 anys pernoctant al carrer.

D'altra banda, un informe de FEANTSA (2017) posa en evidència que un dels grups socials més afectats per l'augment de sensellarisme a la Unió Europea és el dels joves d'entre 18 i 30 anys. Les sèries de dades de les quals disposem no ens permeten monitorar aquesta tendència a Barcelona, perquè, tal com es pot veure a la taula 2.5, les franges d'edat són massa àmplies per apreciar l'evolució del sensellarisme entre la població jove. Des de 2015, la XAPSLL ha variat el format de recollida de dades inclouent informació sobre el nombre de persones de 18 a 30 anys, de 31 a 50 i de 51 a 65 anys, fet que permetrà fer una anàlisi més acurada del sensellarisme entre la població jove quan hi hagi una sèrie de dades suficient. Les dades recollides pel SIS acusen

Taula 2.4. Sexe de les persones allotjades en recursos de la XAPSLL. %. 2009-2017

	10 de març de 2009	10 de març de 2011	8 de novembre de 2011	12 de març de 2013	12 de març de 2015	17 de maig de 2017
Homes	64,90%	65,70%	67,70%	62,70%	64,41%	60,37%
Dones	23,80%	22,60%	21,80%	25,90%	21,83%	23,23%
Menors	11,30%	11,70%	10,60%	11,40%	13,76%	16,40%
Total	100%	100%	100%	100%	100%	100%
N (1)	1.141	1.229	1.222	1.451	1.672	2.006

(1) Nombre de les persones de les quals disposem d'informació.

la mateixa mancança, i les dades del recompte ciutadà tampoc no faciliten aquest tipus d'informació. L'única informació que posseïm sobre les persones joves sense llar és que 245 persones, un 12,3% de les persones allotjades per la XAPSLL, tenen entre 18 i 30 anys i que, contràriament a les tendències que es registren a la UE, aquest percentatge disminueix lleugerament respecte al 2015.

Pel que fa a la nacionalitat, la majoria de persones ateses el 2017 a equipaments de la XAPSLL tenen nacionalitat espanyola o són persones immigrants en situació regular. Es constaten dos canvis respecte al 2015 (taula 2.6): d'una banda, un increment en la propor-

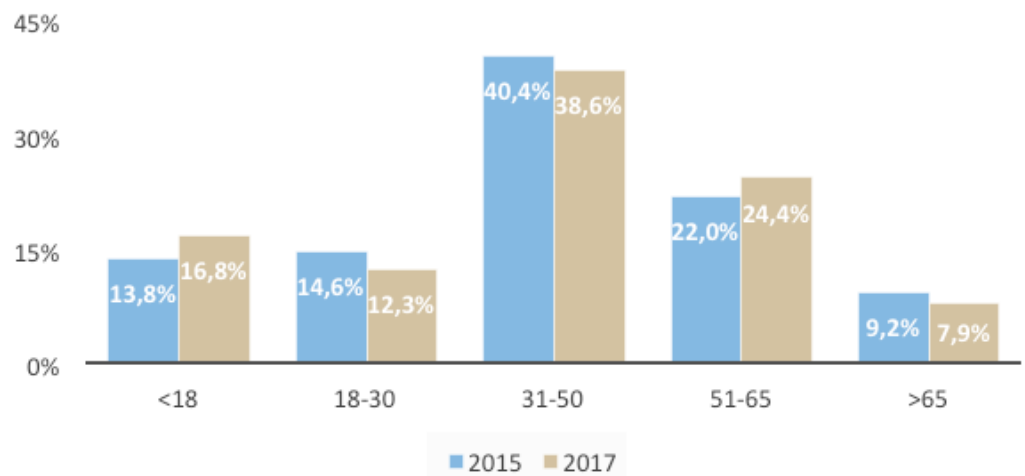
ció de persones espanyoles i persones en situació regular; d'altra banda, una marcada disminució en la proporció de persones en situació irregular. En relació a les persones amb nacionalitat espanyola, hem passat d'un 41,6% del 2015 a un 46,3% en el 2017. Malgrat aquest increment, no se supera el sostre assolit l'any 2011, quan més de la meitat de les persones ateses tenien nacionalitat espanyola. Entre les persones immigrants, les que estan en situació regular augmenten any rere any en els equipaments de la XAPSLL reflectint el major impacte que han tingut la crisi i els desnonaments sobre les persones immigrants (Human Rights Watch, 2014), i les desigualtats que han d'enfrontar que les fan més vulnerables a l'exclusió residencial.

Taula 2.5. Edat de les persones allotjades en equipaments. %. 2009-2017

	10 de març de 2009	10 de març de 2011	8 de novembre de 2011	12 de març de 2013	12 de març de 2015	17 de maig de 2017
<18	11,70%	11,90%	10,60%	11,20%	13,88%	16,78%
18-65	79,50%	79,90%	80,10%	78,40%	76,95%	75,31%
>65	8,80%	8,20%	9,30%	10,40%	9,17%	7,91%
Total	100%	100%	100%	100%	100%	100%
N (1)	1.121	1.228	1.220	1.451	1.657	1.985

(1) Nombre de persones de les quals disposem d'informació.

Gràf. 2.3. Evolució de la distribució d'edats de les persones allotjades en recursos de la XAPSLL. 2015 - 2017

Contràriament, la proporció de persones en situació irregular ateses per la XAPSELL disminueix de manera acusada entre el 2015 i el 2017 passant del 19,6% al 14,1%. El nombre de persones ateses en situació irregular, amb variacions, ha anat disminuint des de l'inici de la crisi. Aquest fet no s'ha traduït en un augment de persones en situació irregular a carrer. Segons dades de l'Ajuntament de Barcelona, el SIS ha contactat amb 227 persones pernoctant a l'espai públic en aquesta situació administrativa durant el 2017, confirmant una progressiva tendència a la baixa des del màxim històric de 2012 en que a 280 de les persones ateses en medi obert els mancava el permís de residència. Es confirma doncs una reducció de persones en situació irregular als equipaments i dormint al carrer que podria estar relacionada amb el fort impacte de la crisi sobre els col·lectius migrants més vulnerables i sobre els fluxos migratoris (ECAS, 2017; Human Rights Watch, 2014).

També segons dades del SIS, la meitat de les persones que pernocten a l'espai públic de la ciutat són de nacionalitats europees i gaudeixen dels beneficis de ser ciutadans de la UE. Un 20,1% són persones que no provenen de la UE, en situació regular i irregular, i un 29% són persones de nacionalitat espanyola.

Des de 2011 disposem de dades del nombre de persones sense llar amb discapacitat i dependència reconegudes. El grau de discapacitat i dependència permet obtenir indicadors objectius de l'estat de salut de les persones allotjades, però compta amb l'inconvenient de reflectir processos per obtenir prestacions vinculades a la discapacitat i la dependència més que l'estat de salut de les persones (Sales, 2015).

El nombre de persones amb certificat de discapacitat (taula 2.7) i amb certificat de dependència (taula 2.8) reconegut augmenta considerablement respecte al 2015. El nombre de persones amb discapacitat creix de 142 el 2015 a 234 el 2017. El nombre de persones amb dependència s'incrementa de 52 el 2015 a 90 el 2017. A més, no tenim dades del nombre de persones amb discapacitat i dependència dormint al carrer. L'augment d'aquestes situacions entre les persones sense llar és preocupant i caldrà analitzar si s'està donant una resposta adequada des dels sistemes de protecció social, perquè les persones més vulnerables no arribin a situacions de sense llar.

Des de 2012 la XAPSELL recull informació sobre l'origen dels ingressos de les persones sense llar que es pot consultar a la taula 2.9. Destaca la disminució en la proporció

Taula 2.6. Nacionalitat de les persones allotjades en equipaments. %. 2009-2017

	10 de març de 2009	10 de març de 2011	8 de novembre de 2011	12 de març de 2013	2 de març de 2015	17 de maig de 2017
Espanyola	38,30%	52,80%	52,00%	42,60%	41,63%	46,28%
Comunitària	9,10%	10,10%	10,00%	11,30%	10,90%	11,01%
No comunitària	52,50%	37,20%	38,00%	46,10%	47,47%	42,71%
Situació regular	14,90%	20,00%	19,20%	24,50%	27,83%	28,62%
Situació irregular	37,60%	17,10%	18,70%	21,60%	19,64%	14,10%
Total	100%	100%	100%	100%	100%	100%
N (1)	1.119	993	1.035	1.446	1.672	1.908

(1) Nombre de persones de les quals disposem d'informació

de persones que no tenen cap ingrés, d'un 54,1% el 2015 a un 44,1% el 2017. Igualment cal prestar atenció al fenomen dels anomenats treballadors pobres. Aquests són persones en actiu en el mercat laboral que, malgrat tenir feina, a causa de la precarietat de les condicions de treball, tenen uns ingressos que no superen el llindar de la pobresa i no els permeten cobrir les ne-

cessitats bàsiques. Els treballadors pobres corresponen a un 12% de la població que treballa (ECAS, 2017). Entre les persones sense llar allotjades per la XAPSLL, un 14,3% treballen i no poden pagar l'accés a un habitatge. Aquest fenomen no deixa de créixer i s'ha triplicat el nombre de persones que treballen allotjades per la XAPSLL des del 2012.

Taula 2.7. Persones amb certificat de reconeixement de la discapacitat ateses en equipaments de pernoctació de la XAPSLL. % 2011-2017

	12 de març de 2011		12 de març de 2013		112 de març de 2015		17 de maig de 2017	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Amb certificat de disminució	132	12,80%	265	18,30%	142	8,49%	234	11,67%
Amb certificat de disminució entre el 33% i el 64%	45	4,40%	50	3,40%	42	2,51%	82	4,09%
Amb certificat de disminució de més del 64%	89	8,60%	215	14,80%	100	5,98%	143	7,13%
Total persones ateses	1.034		1.451		1.672		2.006	

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de la XAPSLL.

Taula 2.8. Persones amb reconeixement de grau de dependència ateses en equipaments de pernoctació de la XAPSLL. 2011-2017

	12 de març de 2011		12 de març de 2013		12 de març de 2015		17 de maig de 2017	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Amb reconeixement de grau de dependència	32	3,10%	60	5,80%	52	3,11%	90	4,49%
Grau 1	20	1,90%	35	3,40%	40	2,39%	47	2,34%
Grau 2	7	0,70%	22	2,10%	10	0,60%	17	0,85%
Grau 3	6	0,60%	3	0,30%	2	0,12%	4	0,20%
Total persones ateses	1.034		1.451		1.672		2.006	

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de la XAPSLL.

Taula 2.9. Origen dels ingressos de les persones allotjades en equipaments de pernoctació de la XAPSLL. 2012-2017.

	12 de març de 2012		12 de març de 2013		12 de març de 2015		12 de març de 2017	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Persones sense ingressos	844	54,10%	824	56,80%	868	51,91%	884	44,07%
Perceptores de SOVI					59	3,53%	56	2,79%
Perceptores de pensió d'invalidesa S.S.	32	2,00%	15	1,00%	20	1,20%	25	1,25%
Perceptores de P.N.C. // L.I.S.M.I.	201	12,90%	183	12,60%	153	9,15%	249	12,41%
Perceptors/es I.L.T.	5	0,30%	2	0,10%	3	0,18%	7	0,35%
Perceptores de subsidi d'atur	33	2,10%	42	2,90%	53	3,17%	68	3,39%
Perceptores de subsidi d'excarceració	6	0,40%	4	0,30%	2	0,12%	4	0,20%
Perceptores de Renta Mínima Inserció	105	6,70%	84	5,80%	111	6,64%	122	6,08%
Persones amb rendes del treball	64	4,10%	92	6,30%	182	10,89%	256	12,76%
Persones amb rendes del treball i alguna pensió o subsidi	14	0,90%	47	3,20%	22	1,32%	31	1,55%
Persones amb font d'ingressos desconeguda	37	2,40%	23	1,60%	60	3,59%	66	3,29%
Persones amb altres fonts d'ingressos	142	9,10%	89	6,10%		0,00%		0,00%
Persones de les que no es disposa d'informació	78	5,00%	46	3,20%	139	8,31%	238	11,86%
Total	1.561	100%	1.451	100%	1.672	100%	2.006	100,00%

3. La respuesta de la XÀPSLL

El nombre de persones sense llar augmenta de manera preocupant a Barcelona mostrant una realitat davant la qual cal actuar. Des de l'esclat de la bombolla immobiliària del 2008, les entitats públiques i privades que treballen amb persones sense llar han multiplicat els esforços per donar resposta a la situació d'emergència social. Arran d'aquesta crisi s'han originat noves necessitats que han suposat un repte per a les entitats. Un exemple d'aquestes és l'important augment de les famílies en situació de sense llar que, a causa dels desnonaments, han perdut l'habitatge i han passat a ser demandants d'atenció dels recursos i programes destinats al sensellarisme.

Com a resposta a aquesta situació, la XAPSLL ha posat en marxa nous recursos i nous models d'intervenció per atendre l'augment i la diversitat de situacions de les persones sense llar. L'obertura de nous centres col·lectius especialitzats en salut mental i en atenció a famílies o la posada en marxa de pisos sota el model Housing First són exemples de la determinació a donar resposta i millorar la qualitat de l'atenció a les persones sense llar. A continuació analitzem l'evolució dels recursos d'atenció de la XAPSLL en un context especialment complex pel gran augment del nombre de persones sense llar en paral·lel al ràpid augment dels preus de l'habitatge a Barcelona.

1. L'evolució dels recursos d'atenció de la XAPSELL

La taula 3.1 mostra el nombre de places d'allotjament dels equipaments de la XAPSELL distribuïdes en les categories següents: centres d'atencions bàsiques, centres residencials de mitja i llarga estada i centres d'allotjament temporal per a famílies (correspon a la categoria 2 i 3 en la tipologia ETHOS), pisos i habitacions de relloguer (correspon a la categoria 7 en la tipologia ETHOS) i pensions (correspon a la categoria 8 en el sistema ETHOS). Les mateixes categories es mostren desglossades segons si són de titularitat pública o de titularitat privada. En general, les dades mostren un gran creixement en el nombre de places a pisos d'inclusió, passant de

198 places el 2008 a 779 places el 2017. Malgrat aquest gran creixement, el nombre de places a centres residencials encara és superior al nombre de places a pisos.

Respecte a les dades que es mostren a la taula 3.1 cal tenir en compte dues consideracions: primer, que del total de places privades, 264 són concertades amb l'Ajuntament de Barcelona; i segon, que el nombre de places a pisos no reflecteix exactament el nombre de llits, perquè alguns centres no fan previsió del nombre de places i comptabilitzen el nombre de pisos dels quals disposen.

Taula 3.1. Persones allotjades als equipaments per a l'atenció de persones sense llar segons titularitat i tipologia d'equipament. Barcelona, 2008-2017

Tipus d'equipament		Març 2008 (1)	Març 2011 (2)	Novembre 2011 (2)	Març 2013 (2)	Març 2015 (2)	Maig 2017 (2)
Titularitat pública	Centres residencial	363	349	365	401	448	489
	Pisos	67	75	94	101	148	182
	Pensions	155	102	101	98	144	171
Total titularitat pública		585	526	560	600	740	842
Titularitat privada	Centres residencial	137	139	150	207	319	366
	Pisos	115	172	248	243	333	531
	Pensions	69	50	19	57	25	45
	Habitacions relloguer (3)	284	343	279	344	255	222
	Altres			2			
Total titularitat privada		605	704	698	851	932	1164
Total		1.190	1.230	1.258	1.451	1.672	2.006

(1) Font: Cabrera et al. 2008

(2) Font: XAPSELL.

Nota: Una part de les places de titularitat privada són concertades amb l'Ajuntament de Barcelona. Per al 2017, el nombre total de places concertades és de 264

La nit del recompte 2.006 persones pernoctaven en equipaments de la XAPSLL, quasi un 20% més que l'any 2015. D'entre aquestes, 881 persones estaven allotjades a centres residencials, 687 a pisos d'inclusió, 222 a habitacions de relloguer i 216 a pensions. Per analitzar el creixement dels recursos d'atenció, la taula 3.3 presenta les proporcions de persones allotjades segons el tipus de recurs residencial. Els pisos allotgen un 34,2% de les persones ateses per la Xarxa mentre que els centres residencials allotgen el 43,9%, per tant, la proporció de persones allotjades a centres residencials encara supera la de persones allotjades a pisos. Si ens fixem en la sèrie temporal, la proporció de persones que pernocten a pisos és més del doble del 2008, reflectint un

creixement significatiu dels pisos d'atenció: si l'any 2008 el 15,2% de persones estaven allotjades a pisos, el 2017 un 34,2% tenen accés a un pis d'inclusió o de Housing First.

Des de 2015, data de l'última diagnosi, s'han obert a Barcelona dos nous equipaments col·lectius especialitzats: el Centre d'Allotjament Temporal per a Famílies (CATF) Sant Pere Més Baix i el Centre Residencial Cal Muns. El CATF s'ha posat en funcionament el 2016 i és un allotjament que consta de 12 pisos per atendre 12 unitats familiars i fins a 50 places. Les famílies poden viure-hi entre 2 i 3 anys mentre reben suport socioeducatiu per recuperar la seva autonomia. El segon nou equipament de la Xarxa, el centre residencial Cal Muns, ha es-

Taula 3.2. Persones allotjades als equipaments per a l'atenció de persones sense llar segons tipus d'equipament. Barcelona, 2008-2017

	Març 2008 (1)	Març 2011 (2)	Novembre 2011(2)	Març 2013 (2)	Març 2015 (2)	Maig 2017 (2)
Centres residencial	489	488	515	608	767	881
Pisos	213	247	342	344	481	687
Pensions	176	152	120	155	169	216
Habitacions relloguer (3)	412	343	279	344	255	222
Total	1.290	1.230	1.256	1.451	1.672	2.006

(1) Font: Cabrera et al. 2008

(2) Font: XAPSLL.

Taula 3.3. Persones allotjades als equipaments per a l'atenció de persones sense llar segons tipus d'equipament. %. Barcelona, 2008-2017

	Març 2008 (1)	Març 2011 (2)	Novembre 2011(2)	Març 2013(2)	Març 2015 (2)	Maig 2017 (2)
Centres residencial	42,02%	39,67%	41,00%	41,90%	45,87%	43,92%
Pisos	15,29%	20,08%	27,23%	23,71%	28,77%	34,25%
Pensions	18,82%	12,36%	9,55%	10,68%	10,11%	10,77%
Habitacions relloguer (3)	23,87%	27,89%	22,21%	23,71%	15,25%	11,07%
Total	100%	100%	100%	100%	100%	100%

(1) Font: Cabrera et al. 2008

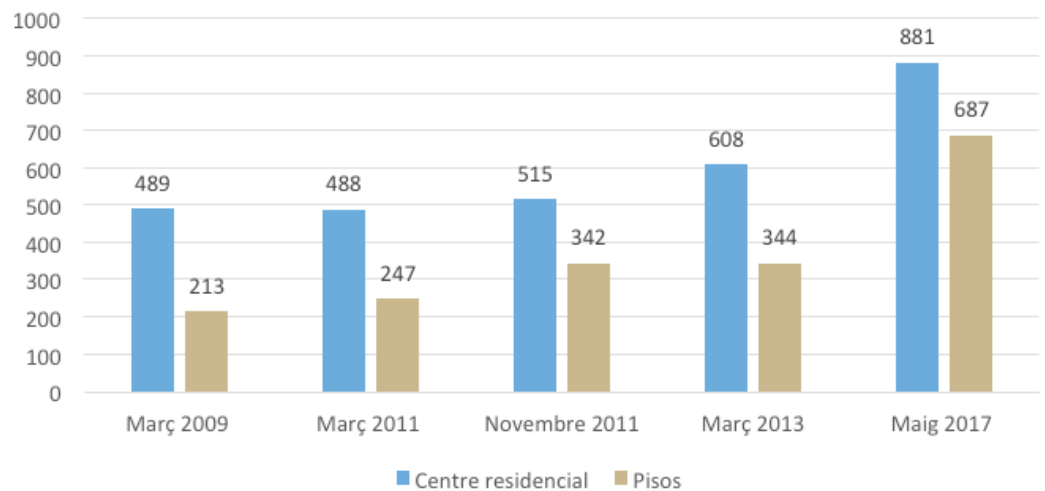
(2) Font: XAPSLL.

tat inaugurat aquest 2017 i és un centre pioner especialitzat en sensellarisme i salut mental i/o discapacitat intel·lectual, que respon als objectius del Pla de lluita contra el Sensellarisme de Barcelona 2016 - 2020. Compta amb 45 places per donar resposta a persones amb problemàtiques greus de salut mental, un factor que es relaciona fortament amb el sensellarisme, ja sigui com a causa o com a conseqüència d'aquest fet. Aquest centre també està pensat per a una estada màxima de 2 anys, sempre amb possibilitat d'estendre, per raons especials, aquest període.

Un històric dels recursos d'allotjament col·lectius oberts a Barcelona des de 2008 es pot consultar a la taula 3.4.

Durant l'última dècada la XAPSLL ha mantingut una voluntat sostinguda d'apostar per un model d'intervenció que prioritzi la qualitat i la personalització dels recursos d'atenció. En aquest epígraf hem analitzat com aquesta aposta s'ha materialitzat en l'augment de les places i de les persones allotjades a pisos, tant d'inclusió com de Housing First. Al mateix temps s'han obert a la ciutat nous equipaments col·lectius que ja no responen al model tradicional d'alberg, com els CATF, blocs de pisos individuals amb alguns espais comuns i suport socioeducatiu, o el centre Cal Muns, especialitzat en salut mental per a persones sense llar. Aquest ventall de recursos dona forma a una xarxa d'equipaments que va augmentant en diversitat per respondre a l'àmplia varietat de situacions en què es troben les persones que no tenen garantit el seu dret a un habitatge.

Gràfic 3.1. Evolució del nombre de persones allotjades a equipaments de la XAPSLL. Barcelona, 2008-2017.

Taula 3.4. Equipaments col·lectius oberts a la ciutat de Barcelona entre 2008 i 2017.

Any d'obertura	Nom del recurs	Places disponibles	Temps màxim d'estada	Entitat propietària	Entitat que gestiona	Places concertades
2012	Centre d'Al·lotjament Temporal per a Famílies Navas (1)	25 pisos	6 mesos	Ajuntament de Barcelona	Progress	--
2013	Centre d'Al·lotjament Temporal Hort de la Vila (2)	90	3 mesos prorrogables	Sant Joan de Déu	Sant Joan de Déu	sí
2013	Llar Mambré (3)	22	--	Fundació Mambré	Fundació Mambré	No
2016	Centre d'Al·lotjament Temporal per Famílies Sant Pere Més Baix (4)	50	2 i 3 anys	Ajuntament de Barcelona	Prohibitatge	--
2017	Centre Residencial d'Inserció Cal Muns (5)	45	2 anys	Sant Pere Claver	Sant Pere Claver	sí

(1) Font: Ajuntament de Barcelona. Recuperat de: <http://ajuntament.barcelona.cat/premsa/>

(2) Font: Ajuntament de Barcelona. Recuperat de: <http://ajuntament.barcelona.cat/premsa/2013/05/03/lajuntament-de-barcelona-obre-el-nou-centre-dal·lotjament-temporal-hort-de-la-vila/>

(3) Font: Recompente de la XAPSL

(4) Font: Ajuntament de Barcelona. Recuperat de: <http://ajuntament.barcelona.cat/premsa/2016/08/11/barcelona-comptara-amb-un-nou-centre-dal·lotjament-temporal-per-a-famílies-vulnerables/?hilita=%22caft%22>

(5) Font: Ajuntament de Barcelona. Recuperat de: <http://ajuntament.barcelona.cat/premsa/2017/04/07/ajuntament-de-barcelona-i-generalitat-de-catalunya-inauguren-lequipament-de-cal-muns-que-gestionara-la-fundacio-sant-pere-claver/?hilita=%22cal+muns%22>

2. Housing First a Barcelona

Actualment, més d'un model d'atenció a les persones sense llar conviu a la ciutat de Barcelona. En aquest epígraf descriuim les característiques i la implantació del model Housing First o Primer la Llar. Aquest és un nou paradigma sobre el qual s'està treballant a la nostra ciutat després d'haver estat aplicat a les principals ciutats del món.

Es tracta del model Housing First, una filosofia innovadora i esperançadora que presenta un nou model d'acompanyament, per tal que proveeix la persona de la pertinença d'un habitatge que li ha d'atorgar dignitat humana, sense més condicions. Ja als anys 90 el model va començar a aplicar-se a la ciutat de Nova York, i fins als nostres temps s'implanta al Canadà, Europa i Austràlia. A

la ciutat de Barcelona, es comença a aplicar clarament des del 2014, i avui dia es realitzen ja els primers treballs d'avaluació. Malgrat no existir una democratització en l'accés a l'habitatge, les legislacions existents en aquest àmbit, situen els ciutadans en igualtat de drets i deures. Llavors, la filosofia del Housing First és innovadora per a professionals, entitats, administracions, polítiques i usuaris/es, ja que s'albiren noves vies per caminar cap a l'erradicació de la problemàtica.

El model pur ofereix a les persones l'accés a l'habitatge, entenent-se aquest com un dret irrenunciable, i justament aquest fet és la marca diferenciadora d'altres tipus de metodologies. Per accedir-hi, els usuaris no han

de complir altres condicions i/o preparació més enllà de voler-hi viure. Des d'un marc inclusiu, aquest model no exclou les persones que fan un consum en actiu de tòxics o que estan en procés de recuperació en salut mental. Per tant, queden limitades les possibilitats d'expulsió, no hi ha condicionants a seguir cap tractament mèdic, per exemple. A la praxi, existeixen alguns condicionants específics com la cronicitat d'estada al carrer, com poder fer front a una despesa mínima del lloguer, com facilitar als professionals alguna visita al pis per realitzar un seguiment conjunt del seu bon estat, o que no existeixin problemes veïnals. D'aquesta manera, el model vol donar una alternativa en pro de l'erradicació del sensellarisme i pretén possibilitar un acompanyament professional posterior on cada persona sigui el centre, i a partir d'aquí funcioni un nou motor de canvi per a la seva reintegració a la societat.

Aquest model conviu amb el conegut "model escala" que demana, de manera esglonada, que la persona compleixi una sèrie de condicions per tal de poder utilitzar els recursos disponibles i per poder anar avançant en ells fins a abandonar la situació de carrer. En aquest model tradicional, la persona començaria dormint en albergs de la xarxa municipal o entitats, i acabaria el seu procés en pisos d'inserció social. La duració del procés és variable, però pot esdevenir superior a un any. En el cas que la persona no compleixi les exigències, torna a començar el seu periple als recursos, tractant-se d'un procés que pot acabar esgotant i provocant que la persona claudiqui davant aquesta metodologia, assimilant i normalitzant la seva estança al carrer.

La ciutat de Barcelona es troba immersa en les qüestions esmentades i, per tant, s'observen aspectes que interpel·len a les institucions i al teixit social en el compromís d'oferir respostes innovadores i tradicionals que puguin donar resposta a les múltiples especificitats que es reflecteixen en aquest informe. En aquest sentit, Barcelona se suma a aplicar el model Housing First de

manera progressiva, controlada i avaluada, per tal d'oferir una alternativa al model tradicional.

Són quatre entitats les que acompanyen a persones des d'aquest tipus de metodologia. Aquestes ho fan fora de programes com els entenem fins ara, ja que atorguen a l'usuari la voluntat de viure-hi, l'autodeterminació i la capacitat de responsabilitzar-se de nou de la seva vida. En general, es potencia el fet que l'equip professional sigui un equip multidisciplinar amb presència transversal i lleugera, reconeixent la persona allunyada dels etnocentrismes i donant pas a la identitat, dignitat, llibertat i igualtat en drets i deures. Alhora, aquest equip professional ha de saber crear l'autoritat que no exerceix del poder de dirigir la consciència, sinó mitjançant el vincle positiu com a element essencial que ha de permetre poder oferir i orientar amb observació, reconeixença, i potenciant allò que l'acosta a la participació social, amb l'objectiu de la seva recuperació i integració social.

El primer projecte del model s'inicia el 2014 amb el programa Habitat de l'entitat RAIS Fundació, que engega amb 10 pisos individuals, amb el finançament de l'Ajuntament. De la mateixa manera, durant el 2015 es va posar en marxa el programa Primer la Llar, que compta amb 50 pisos individuals. En 25 d'ells, el proveïdor del suport social a les persones ateses és Sant Joan de Déu, i en els altres 25 la Cooperativa SUARA i la Fundació i St. Pere Claver Garbet. Arrels Fundació, en la data del recompte disposava de 66 pisos individuals per a l'atenció, seguint la metodologia Housing First, i alhora intenta traslladar el model d'atenció de la metodologia Housing First a habitatges col·lectius.

Arribats a aquest punt, cal destacar que a Barcelona el model d'intervenció tradicional és predominant, i encara segueix condicionat a un tractament i a una abstinència, i ofereix residència de curt termini en centres d'acollida de baixa exigència. Però aquest no ha de ser incompatible amb el model

del Housing First, en tant que la coexistència dels dos models pot aportar flexibilitat i adaptabilitat a les particularitats que viuen les persones. Pot ser que una persona que accepti sortir del carrer per accedir a un pis del model Housing First, rebutgi l'accés a un alberg, o a la inversa. Per això el ventall de recursos i el nombre de places ha de ser divers i nombrós, per permetre dignificar la persona i possibilitar un treball socioeducatiu integral que permetés la seva inclusió social sense que cap persona quedés al carrer.

Cal ser crític i treballar perquè els dos models funcionin i convisquin, tot reconeixent la potencialitat inclusiva del model Housing First perquè evita la desafiliació de la persona. Aquest model s'està generalitzant a Europa de manera progressiva i gradual a mesura que les apostes de les administracions són necessàries, recolzant-se en resultats positius que arriben de les diferents ciutats del món on s'aplica. Alhora, caldrà destacar que la seva implantació tindrà diferents intensitats ja que no és mancada de particularitats, com els problemes d'accés a l'habitatge que avui dia existeixen a la nostra ciutat exposats en el present informe, les aportacions que hi pugui fer la xarxa d'habitatges públics, o les apostes que hi puguin dur a terme les entitats del tercer sector. L'existència l'accés als habitatges a les ciutats pot facilitar i augmentar els avantatges econòmics que pot suposar el model

del Housing First que poden repercutir en estalvis sanitaris, de recursos, etc. en un espai de temps raonable. També es mostra imprescindible un canvi de mirada social, ja que el fet que hi pugui haver consum en actiu pot generar controvèrsies quant a facilitar l'accés a una persona que no deixa enrere les seves addiccions.

El Housing First no és una solució en sí mateix que haurà de conviure amb altres models d'intervenció, però sí és un motor de canvi, per obrir mirades sobre el fet que noves maneres de resoldre el sensellarisme són possibles i funcionen amb èxit.

El gran repte dels professionals de l'àmbit del sensellarisme, i concretant en el model del Housing First, és lluitar contra el discurs dominant de categoritzacions, estereotips, prejudicis, i aprendre de les actuacions passades –homogeneïtzants, segregadores i repetitives-, per donar pas a actuacions innovadores, adaptades, individualitzades i recolzades per noves investigacions, des de perspectives interseccionals, noves conceptualitzacions i nous marcs teòrics.

Altres reptes són els que apareixen quan els models d'atenció es veuen afectats per qüestions específiques del context en què es troba avui la ciutat de Barcelona, que dificulten, encara més, l'accés a l'habitatge.

3. Les dificultats de les entitats de la XAPSLL per accedir a habitatge assequible a Barcelona

El mercat d'habitatge privat a Barcelona viu una situació excepcional amb uns preus de lloguer que ja se situen per sobre dels més alts de l'època de la bombolla immobiliària. Entre el 2009 i el 2013, després de l'esclat de la bombolla, els preus de l'habitatge van començar a reduir-se de manera important, però l'any 2014 van iniciar una nova tendència ascendent (Generalitat de Catalunya, 2016). Els últims anys, la XAPSLL ha realitzat una aposta per augmentar els

serveis d'atenció de petita escala, prioritant el creixement dels pisos més que dels albergs, però, davant d'un parc d'habitatge públic molt escàs, les entitats de la XAPSLL enfronten moltes dificultats: un mercat de lloguer privat sense regulació en els preus, l'augment dels pisos turístics que suposa una reducció en l'oferta d'habitatges de lloguer, una recent Llei d'Arrendaments Urbans (LAU) que escurça la durada dels contractes de 5 a 3 anys i genera desprotecció

en els inquilins i fenòmens sistèmics com la financiarització de l'habitatge apuntada per les Nacions Unides (Farha, 2017a). Amb l'objectiu de diagnosticar els problemes per accedir a un habitatge que experimenten les entitats que atenen persones sense llar, hem entrevistat professionals de ABD, Assís, Suara, Sant Joan de Déu i Fundació Mambré. A continuació analitzem les conseqüències de les transformacions del mercat d'habitatge i l'augment dels preus del lloguer sobre el sistema d'atenció a persones sense llar a través dels testimonis dels professionals.

L'augment dels preus de lloguer a Barcelona és un fet del qual totes les entitats tenen coneixement perquè n'acusen les seves conseqüències. Aldana Menéndez, responsable dels Programes de Salut de l'entitat ABD ho expressa així: "Per una part és el preu, l'augment dels lloguers, això és *vox populi*" (entrevista realitzada l'1 d'agost de 2017). Les dades de les quals disposem sobre el mercat d'habitatge avalen aquestes percepcions. Així, el 2008 el preu del lloguer mitjà a Barcelona era de 818 euros, el 2013 s'havia reduït fins als 682 euros i el 2016 havia crescut de nou fins als 843 euros¹ (Generalitat de Catalunya, 2016) per sobre del sostre assolit pels preus durant la bombolla.

Una de les fonts més visibles, encara que no l'única, de les dificultats per accedir a un habitatge a Barcelona és l'augment del turisme. Les persones que estan de pas a la ciutat poden pagar uns preus per l'habitatge que no es poden permetre la majoria de persones que en necessiten un per viure-hi. Amb el negoci que suposa el turisme per als propietaris, el pisos turístics il·legals augmenten, disminuint l'oferta de pisos disponibles a la ciutat per viure, sobretot a determinats barris del centre de la ciutat. Jesús Ruiz, director de l'Associació Assís, ens explica com afecta el fenomen del turisme:

El preu està sobrevalorat en tots els casos, vull dir, si està destinat a famí-

lies o a persones, i està sobrevalorat si està destinat al turisme, perquè el turisme paga més. Aleshores ens trobem en una ciutat on hi ha un mercat d'habitatge, un parc d'habitatge privat enorme que es destina al turisme.

Entrevista realitzada el 4 d'agost de 2017

A vegades, aquesta competència és especialment dura quan les entitats no volen desplaçar la seva oferta assistencial a la perifèria de la ciutat, una opció que empitjora la qualitat dels serveis i impacta negativament sobre el procés social de les persones ateses. Menéndez relata els problemes d'ABD per mantenir els allotjaments dels quals disposen que estan situats al centre:

Ens trobem amb moltes dificultats en el moment de renovar els lloguers... tenim pisos des de la dècada dels noranta que estan al casc antic, al centre, barri gòtic i hem tingut negociacions molt fortes per la pressió de l'augment de lloguers, et puc dir que volien incrementar-nos el lloguer al triple.

Els preus i el turisme no són els únics factors que dificulten l'accés a pisos de lloguer al mercat privat. David Hugas, Responsable de Gestió Immobiliària de la Fundació Mambré, fa èmfasi en les ajudes fiscals que reben el propietaris quan lloguen a un particular i que no reben quan lloguen a una entitat social, i que suposa un desavantatge de les entitats enfront als particulars en el mercat privat. Meritxell Collelldemont, Directora de la Fundació Mambré, resumeix els avantatges i desavantatges que suposa llogar un pis a una entitat social d'aquesta manera:

Per una banda hi ha l'avantatge, que saben que cobraran i que saben que el pis els el tornarem, quan s'hagi de retornar, en condicions, que això ja hi ha propietaris que ho valoren. Però els desavantatges que tenim són de l'àmbit fiscal, és una mica més incòmode per al propietari que llogar a una per-

¹ Import de lloguer del quart trimestre de cada any.

sona privada, i que a vegades no tothom té la sensibilitat o no a tothom li agrada o entén quin tipus de persona pot anar a viure en el pis: l'escala de veïns, el no sé què, tindrè problemes, no en tindrè... llavors a vegades hi ha propietaris que es tiren enrere perquè fan la reflexió i acaben no decidint-se. Realment, quan llogues el pis a algú privat tampoc saps qui anirà allà dins i què passarà, no?

Entrevista realitzada el 21 de setembre de 2017

Els estereotips que existeixen sobre les persones en situació de sense llar són altres de les barreres que les entitats han de sortejar per tal de poder llogar pisos al mercat privat. Encara que no es disposa de dades, Hugas pensa que entorn d'un 40% o un 50% dels pisos de particulars o immobiliàries que contacten rebutgen l'oferta de l'entitat quan se'ls explica que es tracta d'un lloguer destinat a programes socials. Anna García, Directora del programa Housing First de l'entitat Suara explica: "Vam tenir uns cinc o sis habitatges que ja teníem el contracte per signar i que finalment el propietari es va fer enrere" (entrevista realitzada el 24 d'octubre de 2017). Per tal d'aconseguir posar en marxa 25 pisos per al programa Housing First des de Suara van haver de contactar uns dos cents habitatges, així ho explica Xavier Socoró, Tècnic de compres de l'entitat: "En la prèvia de trucar jo crec que vam estar contactant amb uns dos cents; la resposta negativa no és que fos estrictament per aquest motiu, però la gran majoria, sí" (entrevista realitzada el 24 d'octubre de 2017).

Malgrat això, totes les entitats coincideixen a dir que també es pot trobar el cas contrari: persones que estan molt sensibilitzades i volen contribuir amb les entitats socials. Edu Rafel, responsable del Programa Llars i del programa Primer la Llar de Sant Joan de Déu, explica que "existeixen propietaris que assumeixen minorar els seus guanys amb el lloguer, però posen en alça el valor de poder col·laborar en oferir habitatge digne a les

persones que no en disposen" (entrevista realitzada el 17 d'octubre de 2017). Es tractaria doncs, de propietaris que abandonen l'opció del lloguer turístic per un lloguer que aporti un guany social en la seva ciutat. García també li dona molta importància a la col·laboració d'administradors i immobiliàries: "Jo crec que hem de posar en valor també el fet de que hem tingut uns administradors que ens han col·laborat bastant, no? Que això va ser un valor afegit, vam fidelitzar" i Socorés afegeix:

Unes tres immobiliàries van ser sensibles al projecte i ens van donar un bon cop de mà, fins i tot amb coses que ells no tenien, però que ens van orientar dient-nos feu-ho així o busqueu allà. Una, perquè ja tenien experiència i l'altra, per sensibilitat del gerent de la immobiliària.

Tot i que els particulars o les immobiliàries accedeixen a llogar una habitació o un pis, encara queden altres dificultats. Els requisits que demanen els propietaris per accedir a un lloguer s'estan endurint en els últims anys i moltes suposen un greu obstacle per a les persones en situació de sense llar: Menéndez explica que: "No només el preu, sinó també les condicions d'accés, quins requisits se sol·liciten, quins són els criteris per poder accedir a un habitatge... clar, les persones amb les quals treballem no compleixen aquests requisits... avals bancaris, referències, fiances..."

D'altra banda, la Llei d'Arrendaments Urbans (LAU) ha introduït mesures per flexibilitzar el mercat de lloguer, i una d'aquestes mesures és la reducció de la durada dels contractes de lloguer de 5 a 3 anys. Aquesta escurçament de la durada dels lloguers provoca que el llogater estigui més desprotegit i facilita la pujada del preu de lloguer. Aquesta és una de les grans preocupacions de les entitats perquè el proper any s'espera que vencin molts dels contractes que es van iniciar durant la crisi a preus més reduïts. Collelldemont explica:

Com que anem amb contractes de lloguer que només són de tres anys quan vencen ens demanen incrementar el lloguer o, si nó, no ens el segueixen llogant a nosaltres. Aquest és un problema greu perquè hi ha pisos que hem llogat durant la crisi econòmica amb uns preus molt més baixos i fàcilment poden demanar uns increments de 100 euros, 200 euros, al mes, “el que els sembli” pel mateix pis...

Finalment trobem dificultats associades a la pròpia situació d'exclusió residencial que analitzem amb més detall al capítol 4. Les persones que passen per aquests tipus de situacions solen tenir ingressos baixos, estar aturades, amb treballs precaris o cobrant pensions que no superen els 500 euros. Per a les persones que es troben en aquestes situacions llogar un habitatge o una habitació a Barcelona no és possible. Ruiz ho explica així:

De les 1400, 1600 persones que venen aquí, el 47% no tenen ingressos i la resta cobra una mitjana de 450 euros. Una habitació de relloguer a Barcelona costa uns 300 euros, i va pujant, i ara estarà en els 350 euros, i un pis està a prop de 800 euros. És impossible accedir a un allotjament sense el recolzament de l'Administració Pública o de les entitats privades.

Per tant, el mercat d'habitatge privat és una font de preocupació per a les entitats que treballen amb persones sense llar i que han de fer front a tot un seguit de dificultats: preus de lloguer per sobre dels d'abans de la crisi, desconeixement i discriminació sobre les persones sense llar, durs requisits d'accés, contractes de lloguer de 3 anys introduïts per la LAU, la reducció de l'oferta d'habitatges que provoquen els pisos turístics il·legals, la manca d'ajudes fiscals per als arrendataris que lloguen a entitats socials...

Tot i així, el mercat privat no és l'únic canal que les entitats fan servir per accedir a habitatges. N'hi ha d'altres, com el parc d'habitatge públic, les donacions privades o el propi patrimoni de les entitats socials. Però el parc d'habitatge públic és molt insuficient per a les necessitats de les entitats, en paraules de Ruiz: “També, tenim un 2% de parc públic, quan hi ha altres països que arriben a un 10% o 15%. No hem fet un bon model de previsió de parc públic”.

Si posem el focus al model Housing First, les entitats troben enormes dificultats per trobar habitatges que s'ajustin als preus que es poden cobrir i als estàndards mínims que es requereixen per a l'habitatge digne. Anna García de Suara explica les característiques específiques dels pisos de Housing First:

Li exigíem més coses als habitatges perquè el tipus de perfil que accedeix al programa Housing First o Primer la Llar és un tipus de perfil que ha passat molt temps a carrer i en molts casos això significa que té unes limitacions físiques importants. Barris amb moltes pujades, en alguns casos necessitàvem ascensor... tot això també ha condicionat la dificultat d'accedir als habitatges. I d'altre costat és un tipus de projecte que pretén ser integrador i que estigui dispersat per tota la ciutat de Barcelona per no crear guetos i que hi hagi una accessibilitat important a la part comunitària.

Tant des de Suara com des de Sant Joan de Déu es fa èmfasi a cuidar el propietari, és el seu valor afegit. Rafel explica que “si hi ha un problema nosaltres hi anirem, que en qualsevol moment se'ns pot indicar si hi ha una incidència, i facilitar que les persones que hi vagin puguin normalitzar la nova situació en què es troben. Cal que la propietat se senti recolzada.”

4. L'impacte del mercat d'habitatge sobre la XAPSLL

Les dificultats que introdueix l'estat del mercat d'habitatge en l'accés a un lloguer es materialitzen en la impossibilitat de les entitats de renovar contractes per la pujada en els preus de lloguer, la impossibilitat d'ampliar la seva oferta assistencial o en l'obligatorietat de desplaçar-se cap a la perifèria de la gran ciutat o l'àrea metropolitana per poder trobar pisos assequibles. Però, les conseqüències no són només per a les entitats, sinó també per a les persones usuàries que reben l'impacte social i emocional d'haver de canviar de comunitat i desplaçar-se a un altre barri, la incertesa de no saber si trobaran habitatge i l'allargament innecessari del seu pas per equipaments d'allotjament per a persones sense llar.

Ruiz relata les dificultats d'Assís per poder ampliar la seva oferta residencial d'aquesta manera:

L'any passat volíem posar en marxa tres pisos i ens va ser molt difícil, i aquest any en volem posar en marxa cinc i som a agost i en tenim tres. I tenim els diners per muntar-los; però no volem pisos de 1.000 euros, volem pisos que siguin assequibles i que siguin sostenibles, no muntarem pisos perquè sí. I ens està costant molt.

També des de Suara preveuen que els preus de lloguer d'alguns dels habitatges del programa Housing First poden augmentar. Socorós afirma: "És molt fàcil que la meitat dels pisos caiguin o que et diguin: "Bé, si són a 600 euros pues ara són a 800. Si en lloc de a 3 anys es fa a 10, seria una altra cosa...".

D'altra banda, Rafel de Sant Joan de Déu afirma que:

Fins al moment no hem hagut de tan- car recursos d'allotjament per proble- mes amb la pujada del preu de lloguer,

perquè no han ascendit més de les pu- jades anuals del PIB, però sí perquè els propietaris han aturat el lloguer per vendre la propietat.

Però aquesta no és una dificultat exclu- siva de les entitats que formen part de la XAPSLL, segons un informe de la Taula d'Entitats del Tercer Sector Social de Catalunya (Trilla i Tucats, 2017), les entitats so- cials que formen part de la Taula del Tercer Sector, que n'agrupa més de 3000, neces- siten, només a la ciutat de Barcelona, 311 pisos més dels que tenen actualment.

Les entitats opten així per allunyar-se del centre cap a altres districtes o fins i tot d'al- tres municipis on l'habitatge sigui més asse- quible, en paraules de Hugas:

La pressió del mercat de lloguer a Bar- celona ens ha obligat a sortir a l'àrea metropolitana, ens n'hem d'anar a Ba- dalona, ens n'hem d'anar a Hospitalet, i la mateixa pressió ja ens està apre- tant cap a sortir més en fora.

Per a Menéndez, aquest desplaçament és més greu del que podria semblar si pensem en el que suposa per a una persona amb problemes greus de salut i amb ingressos baixos haver de desplaçar-se fora de Bar- celona: "Fa que el treball amb les persones sigui molt més difícil perquè pensa que al centre les persones ho poden fer tot caminant, no gasten en transport públic, tenen una quantitat de recursos comunitaris de fàcil accés".

Ja siguin famílies o persones soles, viure a un habitatge inclou vincular-se a una comu- nitat i establir unes rutines amb els serveis que ofereix el barri, de manera que canviar d'habitatge inesperadament o abans d'ha- ver completat el seu procés social, podria conduir a conseqüències negatives. Com ja

hem explicat, les entitats preveuen que l'any 2018 pot ser un any especialment problemàtic en aquest sentit, ja que no es podran renovar els contractes de lloguer signats durant la crisi i caldrà buscar alternatives fora del centre de la ciutat.

La dificultat per trobar pisos, tant per part de les entitats com per part de les persones usuàries, impedeix que aquestes puguin deixar els recursos d'allotjament i les llistes d'espera es "congelen". Així, les persones que es troben preparades per accedir a una vida autònoma i que ja no necessiten el suport d'un recurs d'allotjament, es veuen obligades a seguir-hi a causa de la manca d'habitatge assequible. A causa d'això l'atenció s'allarga obligatòriament, impeding que altres persones puguin accedir als recursos, cosa que provoca frustració en els equips professionals. Així ho explica Menéndez:

També les persones que resideixen en aquests habitatges necessiten més temps per poder marxar i tenir una vida autònoma i això fa que les llistes d'espera es congelin; després, per altra banda, també genera impotència quan hi ha persones que han fet un bon procés i que en el darrer pas es troben amb l'obstacle de l'accés a l'habitatge i veiem que no és una dificultat de la persona, que són factors externs, és un context social que d'alguna manera t'inhabilita a avançar.

També certes entitats han d'ampliar el seu ventall d'acompanyament quan, per exemple, la persona és candidata a un habitatge de protecció social públic, que és fora de la ciutat de Barcelona. En aquest punt, és cert que els preus són més assequibles com més lluny és de la ciutat, però cal tenir en compte la situació laboral i la xarxa psico-

social de la persona perquè aquesta pugui assumir i acceptar, o no, la nova situació. Rafel ens explica:

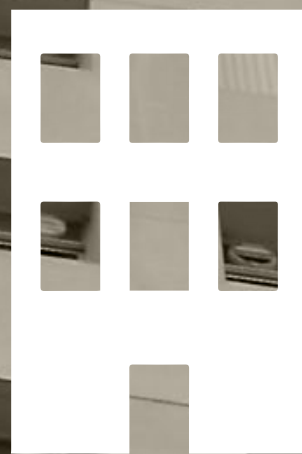
De 30 usuaris que darrerament han acabat el procés en pisos d'inclusió social, tots han hagut de marxar a més de 100 quilometres de la ciutat de Barcelona, perquè és on els toquen els pisos de protecció pública, i que poden assumir econòmicament. Això suposa canvis en tots els àmbits de les persones, afectant directament al seu procés de vinculació al territori, xarxa social, laboral, sosteniment de l'habitatge, etc.

Les entitats remarquen com aquestes situacions van molt més enllà d'aconseguir un habitatge de lloguer, i es traslladen, amb les mateixes dificultats, a l'accés a habitacions rellogades.

Però, tal i com dèiem, l'impacte no és només sobre les entitats, sinó que finalment són les persones en situació d'exclusió residencial les que reben l'impacte d'aquests problemes. Les conseqüències emocionals de no trobar habitatge poden ser greus, Menéndez ho explica:

En el nostre cas, que treballem amb una població, en molts casos, amb història de consum de tòxics, bé, les recaigudes, per exemple, són un reflex d'aquesta situació. Persones que han fet tot el procés i es tornen a veure al carrer, soles, sense recursos...

4. La bombolla dels lloguers i el sensellarisme

El continu increment dels preus dels lloguers incideix de manera directa i indirecta en l'extensió i persistència del sensellarisme en totes les seves formes. Nombrosos estudis realitzats durant les dues últimes dècades evidencien que les dificultats per accedir a un habitatge estable augmenten el risc de pobresa i d'exclusió social (Sarasa i Sales, 2009). Els preus desorbitats dels lloguers generen una important extensió de la vulnerabilitat social i més enllà del dèficit estructural d'habitatge assequible, la nova bombolla immobiliària està condemnant les persones més afectades per la pobresa a una situació d'exclusió residencial crònica.

Els serveis del Programa Municipal d'Atenció a les Persones Sense Llar de Barcelona i els serveis de les entitats especialitzades agrupades a la Xarxa d'Atenció a les Persones Sense Llar van ser creats per donar allotjament a les persones en situació d'exclusió residencial severa i acompanyar-les en el seu procés de recuperació d'una vida autònoma. En aquest procés cal garantir

que la persona assoleix estabilitat econòmica, habitacional i emocional per reconstruir el seu projecte de vida. Oferir allotjament a les persones sense sostre i sense llar no és només una finalitat, sinó un mitjà per fer possible aquest acompanyament.

Tradicionalment, la provisió d'allotjament a persones sense llar ha estat subjecta a temporalitats limitades. L'estada en els diferents equipaments està condicionada per la naturalesa de l'acompanyament social que es proporciona a la persona i per un pla de treball en què assolir autonomia per mantenir el propi habitatge és un objectiu essencial. Les institucions que ofereixen aquest suport van dissenyar els seus centres i equipaments comptant amb ser capaces d'assumir nous casos, a mesura que les persones ateses abandonaven els allotjaments per accedir a una solució residencial definitiva. La pressió sobre el mercat immobiliari i d'allotjaments a la ciutat de Barcelona està provocant la desaparició de les que havien estat sortides habituals per a les persones ateses

per serveis de la XAPSELL. La Paula i el Joan² són una parella que viu des de fa anys en situació d'exclusió residencial entre albergs, habitacions de lloguer i el carrer. La Paula fa èmfasi en la dificultat actual per trobar pisos:

Ara hi ha moltíssims guiris que tenen totes les habitacions llogades... que és el que et comentava abans, que com paguen 400 i 500 euros, perquè aquesta gent ve i té diners, doncs tu quan hi vas no hi ha res: "està ocupat". Truques i "està ocupat", i dius, "però per l'amor de déu, a mi mai m'ha passat això".

Entrevistats E7.

Entrevista realitzada el 4 d'agost de 2017

Abans, quan una persona atesa assolía un mínim nivell d'ingressos a través d'una ocupació o d'una transferència pública estable (pensió no contributiva o renda mínima d'inserció), podia aspirar a llogar una habitació o un habitatge compartit. Malgrat la inseguretats jurídica d'aquestes formes de convivència, per bona part de les persones que havien passat per situacions de sensellarisme trobar una habitació era el primer pas per reconstruir el seu projecte de vida. En els darrers anys però, la demanda d'allotjament temporal per us turístic i d'habitacions en habitatges compartits s'ha incrementat incidint de manera determinant sobre els preus de les habitacions que s'ofereixen. Les habitacions de relloguer s'han convertit en una opció per les persones que no poden fer front al lloguer d'un habitatge i una sortida prohibitiva per persones que han sortit del carrer i que fan front a la vida quotidiana amb uns ingressos que difícilment superen els cinc cents euros.

Entre les persones que travessen per una situació de sense llar també trobem persones en situacions més favorables que, malgrat tenir unes condicions econòmiques adequades, no poden accedir a un lloguer. Així ho comenta l'Ivan que espera començar a cobrar una pensió que li aportarà uns ingressos raonablement bons i tem no poder accedir a un habitatge a Barcelona al barri on sempre ha viscut:

Jo tinc, entre cometes, una sort: que prompte faig 61 anys. Aleshores podré cobrar la jubilació... com he estat cotitzant molts anys em sembla que arribaré als 1.400 euros, o una cosa així, i podré buscar una cosa decent, el que passa que, clar, he de veure quin percentatge del que m'emporto se'n va al tema del lloguer. Com jo no vull, perquè sé que no sortiria bé, estar en una habitació, estic buscant un pis. Estic mirant possibilitats dintre dels amics, dintre dels familiars que tinc aquí, dintre de... bueno, el que és la bossa de l'ajuntament, perquè estic apuntat al tema d'habitatge, també, totes les possibilitats que puguin ser. Perquè clar jo, pensa que fa 30 anys que estic vivint en el mateix barri, estic molt acostumat al barri. Clar... quan tens 60 anys, anar-te'n a un altre barri diferent, pues costa molt ¿no? Però, bueno, ja sé com estan el preus aquí.

Entrevistat E12.

Entrevista realitzada el 10 d'agost de 2017

I la realitat del Joan no és la més comuna entre les persones que passen per una situació de sensellarisme, que solen tenir uns ingressos més baixos. Ja sigui a través d'un treball precari, ja sigui a través de la tramitació d'una RMI, quan una persona que ha passat pel carrer aconsegueix una entrada estable de diners, la quantia no permet l'accés a una habitació sense mantenir un vincle amb els serveis socials, fer algun dels àpats del dia en un menjador social i buscar activitats que complementin els ingressos en l'economia informal.

En moltes ocasions l'estada en un alberg es converteix en un temps que les persones aprofiten per estalviar i poder pagar els costos d'entrada a un habitatge. L'estat del mercat d'habitatge no es resum només en l'augment dels preus del lloguer, sinó en un enduriment dels requisits econòmics d'entrada als pisos, que poden arribar a suposar desemborsar quatre mensualitats de cop: dos mesos de fiança pel propietari, un

² Les dades personals de totes les persones entrevistades en aquest capítol han estat modificades per mantenir la seva privacitat.

mes per la immobiliària i la mensualitat del lloguer. Aquest desemborsament de diners suposa un dur obstacle per a persones de baixos ingressos. La Paula i el Joan comenten aquesta situació:

Ell per exemple està sense treball, té algo pendent que pot ser que li surti, i tant de bo!. La que estic cobrant sóc jo i amb el que cobro no puc fer tampoc meravelles. Estic fent un pla d'estalvi, estic buscant una habitació perquè sola no puc. A veure, si estalviés, jo què sé... vuit, nou, deu mesos podria ser que pogués agafar un pis, però ja estic al límit, jo ja estic cansada d'estar al carrer.

Entrevistats E7.

Entrevista realitzada el 4 d'agost de 2017

A les barreres econòmiques cal sumar els desavantatges d'algunes persones que travessen per situacions vitals que suposen estigma o discriminació. Diferents factors que impliquen un desavantatge a la nostra societat interactuen per fer encara més complicat per a algunes persones poder accedir a un habitatge. Per exemple, el Vicente, que té un diagnòstic de trastorn mental, afirma que existeix molta desinformació vers el tema que provoca rebuig a l'hora d'accedir a un habitatge:

Sí, ho crec, no sé com explicar-t'ho, però ho crec així, que hi ha molta discriminació i discriminació sobretot quan una persona té trastorn mental. La societat, la gent, perquè m'ha passat que jo estava buscant pis i m'han informat que sí... com que jo prenc medicació psiquiàtrica, antipsicòtics, i m'han dit a vegades les propietàries que, si prenc medicació, no t'accepten en el pis. Per... no sé, que la societat avui en dia està molt poc informada, poc informada del que és un trastorn mental.

Entrevistat E16.

Entrevista realitzada el 17 d'agost de 2017

O situacions com la de Hanna, dona immigrant que encara no domina l'idioma i amb algunes paraules ens fa saber que migrar comporta dificultats afegides per accedir a un habitatge que poden passar desapercebudes: la falta de vincles socials, que són un factor important per accedir a molts recursos, la barrera de l'idioma o el desconeixement del mercat d'habitatge i de la manera d'accedir-hi. Quan li preguntem per l'habitatge social Hanna contesta:

Jo no saber molt, jo saber que haver social sistema però no saber com se funciona.

Entrevistat E15.

Entrevista realitzada el 17 d'agost de 2017

Les persones sense llar queden així més desprotegides davant abusos i il·legalitats quan accedeixen a un lloguer. Les diferents barreres que han de sortejar i la manca d'altres opcions fan més probable que acceptin viure en situacions de precarietat habitacional, com llogar habitacions que es troben en condicions inadequades o a pisos massificats. En Pere, una de les persones residents a recursos de la XAPSLL que vam entrevistar, relata de manera molt esclaridora una d'aquestes experiències:

Després vaig trobar, però allò era insuportable, en el gòtic... cinc pisos a peu! a part la casa estava feta una porqueria. A la banyera hi havia un pegot perquè no la netejaven. I res, a l'habitació, si es podia dir habitació a allò, un aixeta amb una safata abaix per rentar-me i, a banda, sense dret a cuina. Em vaig comprar un escalfador d'aigua i em va dir que per què tenia això i vaig dir: "vostès que deixen la porta de la cuina oberta?", i em va dir: "la cuina és meva!"

Entrevistat E14.

Entrevista realitzada el 17 d'agost de 2017

Tot i que encara és un repte de la XAPSLL i dels serveis socials municipals quantificar l'efecte sobre els usuaris i usuàries de ser-

veis d'aquest increment de preus d'habitatges i allotjaments, els professionals de les entitats confirmen que l'acompanyament a les persones ateses per accedir a l'habitatge s'ha convertit en una tasca impossible, que obliga a allargar els temps d'estada de residents en els centres d'atenció a persones sense llar.

Ricardo, d'uns 50 anys d'edat, va passar un any i mig dormint al carrer. Va sortir quan un equip d'educadors socials el va convèncer per accedir a un alberg municipal. Després de vuit mesos va entrar en un centre residencial en què va rebre suport durant un any i mig per buscar feina i refer la seva vida. Va trobar treball de vigilat nocturn i va començar a cobrar un salari de 450 euros mensuals. Després de reunir uns estalvis va començar a buscar un allotjament que pogués considerar una llar. Han passat set mesos i continua buscant. Ricardo és una de les moltes persones ateses en centres per a persones sense llar amb una ocupació que no li permet assolir una vida autònoma i prendre distància del suport que li presten els serveis socials i les entitats.

No estic aquí per gust, tot i que el tracte és excel·lent i el lloc està molt bé. M'agradaria tenir casa meua, els meus horaris, les meves coses... la meua vida... però en quin forat em puc ficar per menys de 400 euros al mes? Porto mesos buscant una habitació i cada setmana que passa sento que m'estan fent un favor. Mentre jo estigui ocupant la meua habitació al centre, no pot entrar una altra persona... i ja has vist com està el carrer...

Entrevistat E3.

Entrevista realitzada el 18 d'abril de 2017

Després de dos anys sense ingressos, Maria, de 47 anys, es va quedar al carrer. Dues setmanes després va deixar el seu municipi per a "buscar-se la vida" a Barcelona. Relata que l'anonimat de la gran ciutat li feia menys amarg el tràngol d'haver d'acudir a serveis socials, ONG o parròquies a la recerca

d'ajuda. Va entrar en un alberg i li van ajudar a tramitar una renda mínima d'inserció (una mica menys de 500 euros mensuals). No ha aconseguit trobar una altra font d'ingressos, però la seva estada al centre no pot prolongar-se per més temps. Amb el que ha aconseguit estalviar està intentant trobar un allotjament estable. Mentrestant viu en un "youth hostel" pagant 15 euros la nit. Afirma que és el llit més barat que ha trobat a la ciutat. Segueix anant a menjadors socials diàriament per "arribar a final de mes".

Als seus 64 anys, Francisco compta els dies per començar a cobrar una pensió no contributiva. No ha arribat a dormir al carrer. Quan va perdre el seu habitatge, els serveis socials li van trobar una plaça en un centre per a persones sense llar. La seva sortida depèn d'arribar a la jubilació i cobrar una pensió de 480 euros mensuals. Abans de començar a buscar habitació era conscient que la quantia no li permetria cap luxe, però el seu desànim ha anat en augment des que ha pres consciència dels preus desorbitats que ofereixen els portals especialitzats d'internet. Si vol seguir a la ciutat sap que tots els seus ingressos es destinaran a no dormir al carrer.

Com he de refer la meua vida si sé que sempre hauré d'anar al menjador de l'ajuntament? Hauré d'esperar a ser prou vell o malalt perquè em posin a una residència i no haver de preocupar-me per tenir sostre. És difícil posar-li il·lusió a les coses quan saps que mai aniràs a millor.

Entrevistat E2.

Entrevista realitzada el 18 d'abril de 2017

En aquestes circumstàncies i davant de la inestabilitat de les seves situacions residencials, el més apropiat per les persones ateses que no troben solucions habitacionals seria prolongar la seva estada en centres residencials fins a aconseguir un habitatge de manera definitiva, evitant, així, possibles recaigudes. Però els recursos són limitats, i el constant degoteig de persones en situacions d'exclusió residencial severa col·lapsa

uns serveis pensats per donar suport temporal i proporcionar a les persones ateses certa estabilitat per recuperar l'autonomia. És habitual que els centres dissenyats per a una estada temporal acabin convertint-se en centres de llarga estada, albergant residents per períodes superiors a un any i mig.

Per a les persones que viuen de pensions no contributives o de rendes mínimes, estar a la ciutat de Barcelona els permet beneficiar-se dels serveis que s'ofereixen exclusivament aquí: menjadors socials, centres de dia, biblioteques i centres cívics... i uns serveis socials que poden frenar una possible recaiguda provocada per problemes sobrevinguts.

Quan em vaig quedar al carrer vaig anar als serveis socials del meu poble [una ciutat de 66.000 habitants al sud de Barcelona]. Em van dir que no podien fer res per mi, em van acabar pagant un bitllet a Barcelona i em van donar un mapa amb l'adreça de Zona Franca. Ho he passat molt malament a la ciutat, però aquí em van fer la targeta pel menjador, vaig trobar on dutxar-me, em van donar un llit a un alberg... vaig començar a anar al centre d'acollida... aquí hi ha coses. Al poble només la vergonya que els veïns vegin com t'has quedat, amb una mà al davant i l'altra al darrera.

Entrevistada E1.

Entrevista realitzada el 12 d'abril de 2017

Atenent únicament a la racionalitat econòmica i a l'equilibri entre ingressos i preu de l'habitatge, no està tan clar com podria semblar que fugir de Barcelona pugui ser viable per a les persones més empobrides de la ciutat. Però a més, hi ha poderoses raons que escapen al càlcul monetari que vinculen les persones a la seva ciutat i al seu barri. Les situacions de sense sostre extrem es caracteritzen per la solitud. Si la fràgil xarxa de suport de què disposen les persones sense llar es localitza en els carrers d'una ciutat, les persones que estan refent les seves vides i reconstruint les seves

relacions socials difícilment estaran disposades a abandonar el seu entorn cap a un de nou i desconegut.

Les pujades de preus dels lloguers facilitades per una Llei d'Arrendaments Urbans (LAU), que desprotegeix absolutament el llogater, generen diversos tipus d'expulsió. Una part cada vegada més àmplia de la població es veu obligada a deixar la seva ciutat accelerant processos de gentrificació i de substitució de població. Però hi ha persones amb ocupacions molt precàries, vinculades als serveis i al turisme, que no es poden permetre un habitatge digne, però tampoc instal·lar-se fora de la ciutat pel cost, en temps i diners, del trajecte diari al seu lloc de treball. Aquest segon grup engrosseix les xifres de població en situacions d'infrahabitatge. En les seves versions més extremes, l'infrahabitatge es converteix en la vida al carrer, l'entrada en el circuit d'atenció a les persones sense llar i el trànsit d'alberg en alberg, sense perspectives d'accés a una llar.

Alhora, quan les persones ateses per la XAPSELL es troben en la impossibilitat de trobar un habitatge o una habitació, els serveis no poden atendre noves persones sense deixar aquelles a les quals s'ha atès durant mesos o anys en situació d'alta fragilitat. Aquest falta de sortida del circuit d'atenció genera una situació de bloqueig difícil de resoldre en una ciutat amb un parc d'habitatge públic encara molt baix.

Les persones que travessen situacions d'exclusió residencial interactuen amb un context polític i social en què troben moltes barreres per veure respectat el seu dret a un habitatge. Aquestes dificultats han de ser tingudes en compte en les polítiques públiques, ja que les persones amb baixos ingressos són les més colpejades per l'augment dels preus del lloguer d'un mercat d'habitatge privat sense regulació, i d'un parc d'habitatge públic molt escàs. Si no es prenen mesures polítiques decidides les situacions d'exclusió residencial severa podrien continuar augmentant i agreujant-se.

**5. Les persones
sol·licitants
de protecció
internacional i
el sensellarisme**

És ja una realitat que els fluxos migratoris, d'una dècada a aquesta part, tenen cada cop més impacte en el sensellarisme arreu d'Europa i dins de les nostres fronteres. Així trobem que en alguns països com França o Itàlia, aproximadament la meitat de les persones sense llar són immigrants (Baptista, Benjaminsen, Busch-Geertsema, Pleace y Striano, 2016). Als carrers de Berlín, per exemple, s'estima que dormen cada nit unes 6.000 persones, de les quals la meitat té origen migratori (Rautenberg, 2017). Entre aquests fluxos de persones, incloem aquelles definides com a migrants econòmics, sol·licitants de protecció internacional, ex sol·licitants de protecció internacional, refugiats, migrants documentats i indocumentats, etc. És necessari assenyalar que la protecció internacional inclou tant a les persones a les quals li ha sigut reconegut l'estatut de refugiat com aquelles a les quals li ha sigut reconeguda la protecció subsidiària. El dret d'asil regula el reconeixement d'una persona com a refugiada quan aquesta tem ser perseguida per motius de raça, religió, nacionalitat, pertinença a determinat

grup social u opinions polítiques si retorna al seu país d'origen. Les persones que no reuneixen aquests requisits, però que de tornar al seu país podrien patir danys greus, li pot ser reconeguda la protecció subsidiària. Ambdues condicions s'inclouen dins el terme protecció internacional.

En aquest capítol posem el focus en la relació entre els procediments de sol·licitud de protecció internacional i el sensellarisme i, en concret, a través de dues entrevistes amb persones sol·licitants, descrivim les dificultats que troben aquestes per accedir a un habitatge a Barcelona i com això pot derivar en situacions d'exclusió residencial i, finalment, que acabin sent ateses per recursos d'atenció a persones sense llar. Posant el focus d'atenció en les persones sol·licitants de protecció internacional veurem que, amb l'anomenada crisi humanitària, el nombre de sol·licituds ha augmentat exponencialment en els darrers anys. Segons dades de l'Eurostat (2017), només a l'any 2016, a Europa es van rebre 1.259.955 peticions d'asil. A continuació fem un breu repàs al marc legal europeu i espanyol en matèria d'asil.

Marc europeu

Segons la Convenció de Ginebra sobre l'Estatut dels Refugiats del 1951, un refugiat és una persona que tenint un temor ben fundat de ser perseguida per motius de religió, raça, nacionalitat o pertinença a un determinat grup social o d'opinions polítiques, es trobi fora del seu país d'origen i no pugui, a causa d'aquesta por, no vulgui, acollir-se a la protecció del seu país; o que no tenint nacionalitat i trobant-se a conseqüència d'aquests esdeveniments fora del seu país on abans tinguer la seva residència habitual no pugui, o a causa d'aquests temors, no hi vulgui tornar (ACNUR, n.d.).

L'any 2016, la UE va registrar 1.259.955 sol·licituds d'asil, la meitat de les persones sol·licitants provenien de Síria, Afganistan i Iraq i el país que va rebre més sol·licituds³ d'asil va ser Alemanya, seguit de Grècia i Àustria. Durant el 2015 i el 2016 els estats membres de la UE van signar diferents acords per tal de reubicar 160.000 persones i reasentar-ne 22.504, però d'aquests acords només un 16% s'ha complert (CEAR, 2017).

Malgrat l'incompliment dels compromisos en matèria de refugi, la Unió Europea s'ha dotat d'un Sistema Europeu Comú d'Asil (SECA) delimitat per diverses directives. La *Directiva sobre procediments d'asil*, juntament amb una base de dades comunes denominada Eurodac, permeten el control de la població sol·licitant i estableixen un procediment similar d'asil a tots els països de la UE (Comisión Europea, 2014). Un altre reglament, el *Reglament de Dublín*, regula quin serà el país encarregat d'examinar una sol·licitud d'asil. Això vol dir que normalment el país d'acollida no serà aquell en el qual la persona vol residir i sol·licita asil. Finalment, la *Directiva sobre requisits*, junt amb la *Directiva sobre procediments d'asil*, regulen el procés i els criteris que haurà de complir la persona sol·licitant per veure reconegut o denegat l'estatut de persona refugiada (Comisión Europea, 2014).

Aquest sistema tracta de garantir que tota persona tingui dret que la seva sol·licitud sigui considerada, i a una entrevista personal en condicions adequades. Tanmateix, el Reglament de Dublín, que estableix quin dels estats membres és l'encarregat d'examinar una sol·licitud d'asil, és prou controvertida. Segons aquest reglament el país encarregat serà aquell pel qual la persona va entrar a la UE. D'aquesta manera, per exemple, una persona siriana que fuig de la guerra, que va entrar a la UE per Grècia, però que vol demanar asil a Alemanya, pot acabar sent retornada a Grècia per examinar la seva sol·licitud d'asil. Molt sovint, la persona resta ancorada a l'espera de la resolució de la seva sol·licitud sota una situació jurídica de limbo i separada de la seva família. Aquest reglament té conseqüències negatives importants sobre les persones sol·licitants i augmenta la pressió sobre els estats de la UE que tenen frontera exterior (ACNUR, 2013).

Els 12 Estats Membres disposen de sistemes de recepció per a sol·licitants d'asil que inclouen allotjament mentre s'estudia la petició d'asil de les persones demandants. Alguns països disposen de centres d'acollida, per exemple, mentre que d'altres allotgen a les persones en pisos compartits, o disposen d'ambdós sistemes. Quan la resolució de la petició d'asil és favorable i, per tant, es garanteix la Protecció Internacional (ja sigui sota l'estatut de refugiat o altres formes de protecció), a la majoria dels Estats Membres s'accedeix als serveis oferts per l'Estat del Benestar. Però què passa mentre les persones esperen que es resolgui la seva petició o quan aquesta és denegada? És probable que esdevinguin persones sense llar.

Marc espanyol

D'acord amb l'article 13 de la Constitució i la Normativa Internacional, en concordança amb la Convenció de Ginebra signada per Espanya, la legislació espanyola estableix les condicions en què persones nacionals de tercers països i les persones apàtrides poden arribar a tenir a Espanya la Protecció

³ Nombre de sol·licituds per habitant.

Internacional, constituïda pel dret d'asil i la protecció subsidiària

L'any 2016, l'Estat espanyol va rebre 15.755 peticions d'asil, 874 més que l'any anterior i gairebé el triple més que l'any 2014 (CEAR, 2017). Malgrat que sembli una xifra molt alta, aquesta representa tan sols l'1% respecte a la Unió Europea. Cal destacar que, així com l'any 2015 la majoria de sol·licituds era feta per persones procedents de Síria, el motiu de l'augment d'aquesta xifra l'any 2016 té a veure, lluny del que es pensa, amb l'arribada de persones procedents de Veneçuela en recerca de protecció. El fet que explica la davallada de les sol·licituds per part de ciutadans de nacionalitat siriana, és l'absència de vies legals i segures per accedir a llocs fronterers com ara l'oficina d'asil de Beni Enzar, Melilla. Ucraïna per la seva banda persisteix l'any 2016 com un dels països principals demandants d'asil, el tercer després de Veneçuela i Síria, pel fet que el conflicte armat encara continua, sobretot en les regions de Donetsk i Lugansk, on hi ha un temor real de les persones a ser reclutades, sigui pel govern o per les forces opositores.

Segons l'Eurostat (2017), l'any 2016, de les 15.755 persones que van sol·licitar asil, 6.855 van adquirir alguna forma de protecció internacional (l'any anterior, aquesta xifra va ser de 1.025 persones). L'increment de les persones beneficiades per la protecció internacional l'any 2016 va ser per raó bàsicament de l'arribada de persones sirianes. No obstant això, si mirem el nombre de reconeixement d'estatut de refugiat, veurem que les xifres del 2016 només arriben a 355 persones, el que representa un 3,4% del total de sol·licituds, percentatge molt baix si comparem amb altres països com Alemanya, que va arribar al 41% o França al 21% (CEAR, 2017).

Totes aquelles persones que no aconseguen ni l'estatut de refugiat ni cap mena de protecció internacional, queden al nostre territori en situació administrativa irregular i, per tant, en situació d'encara més vulnera-

bilitat, entrant en un espai de no-existència (Coutin, 2003) comú a totes les persones en aquesta situació. Una de les conseqüències de la no-existència deguda a la il·legalitat, és un empresonament al present al negar l'esperança d'un futur, ocasionat per les incerteses que resulten per la possibilitat de la deportació, el que inhibeix a la persona "sense papers" de fer qualsevol pla a llarg termini. La negació de l'esperança d'aquests individus és el que marca la diferència entre els que tenen "papers" i els que no en tenen.

Les persones sol·licitants de protecció internacional, igual que aquelles que ja són beneficiàries de la Protecció, s'incorporen al sistema d'acollida i integració a través de la Llei d'Asil que, d'alguna manera, garanteix els serveis que es consideren necessaris per a la inclusió. El Govern, per tal de poder complir amb les seves obligacions d'acollida i atenció a les persones sol·licitants o refugiades, té un sistema que funciona de dues maneres. D'una banda té un nombre de places gestionades directament per l'Administració a través dels CAR (Centre d'Atenció a Refugiats), situades a Madrid, Sevilla, Alcobendas i Mislata, i d'altra banda té les places gestionades per ONG's especialitzades, que són fins a l'any 2016 CEAR, Accem i Creu Roja, i que compten amb places arreu del territori. El finançament de les places gestionades per les ONG's prové de la Secretaria General d'Immigració i Emigració, que pertany al Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social.

Com funciona el sistema d'acollida?

L'acollida de les persones sol·licitants i refugiades s'emmarca dins del mateix sistema d'acollida espanyol, dissenyat pel mateix Estat. És, per tant, l'Administració central la que té les competències en matèria de polítiques d'asil, ja sigui tant per a la regulació legal de tot el procediment, com per a la definició del disseny dels programes i les polítiques socials dirigides a aquest col·lectiu.

El sistema d'acollida definit consta de tres

fases. La primera fase, anomenada Fase d'Acollida Temporal, consta de 6 mesos (prorrogable a 9 mesos en cas de persones en situació de vulnerabilitat). Aquesta fase és gestionada per places subvencionades a organitzacions no governamentals o directament pel MEYSS. En aquesta fase les persones són allotjades en pisos compartits o centres d'acollida, on tenen les primeres necessitats cobertes. Cal afegir que no poden escollir el lloc on viuran (aquest depèn de la Direcció General que els col·loca on tinguin places disponibles). La no acceptació i renúncia de la primera fase, comporta la renúncia de les altres dues fases.

La segona fase, anomenada Fase d'Integració, consta d'altres 6 mesos. En aquesta fase les persones beneficiàries reben ajudes econòmiques per fer front al lloguer, despeses de menjar i necessitats bàsiques.

I finalment, la tercera fase, anomenada Fase d'Autonomia, consta d'uns altres 6 mesos, i consisteix en el suport puntual en el cas de necessitat.

En total, i en un procés "normal", aquest té una duració de 18 mesos. Hem de recordar que, si en aquest període de temps, la sol·licitud d'asil és desfavorable i, per tant, denegada, la persona ha de tornar al seu país d'origen en un termini de temps de 15 dies o quedar en situació administrativa irregular. Quan això passa, la persona queda automàticament exclosa del sistema d'ajudes per a sol·licitants d'asil i, per tant, la situació de vulnerabilitat augmenta.

Habitatge i protecció internacional

Cal remarcar que l'única fase que atorga allotjament és la primera, l'anomenada Fase d'Acollida Temporal, que té una duració de 6 mesos. En el moment de finalitzar-la, les persones s'han d'enfrontar al mercat immobiliari i, per tant, als problemes d'accés a l'habitatge, sigui per trobar una habitació o un habitatge en règim de lloguer. Les persones sol·licitants de protecció internacional que es troben en la fase d'integració dispo-

sen dels següents màxims per despeses de lloguer: 376 euros/mes per persones individuals, 489 euros/mes per unitats de convivència de dos membres, 565 euros/mes per unitats de convivència de 3 membres, 641 euros/mes per unitats de 4 membres i 717 euros/mes per unitats de 5 o més membres (Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social, 2014; Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social, 2016). Tanmateix, el preu d'un habitatge de lloguer a Barcelona l'any 2016 es situava entorn dels 800 euros (Generalitat de Catalunya, 2016), una xifra que continua augmentant i que supera el pressupost de lloguer de les persones sol·licitants. A més, ja sigui una habitació de lloguer o un habitatge sencer, necessiten signar un contracte per poder demostrar que tenen un lloguer per tal que les entitats es puguin fer càrrec del pagament. Per tant, els últims mesos de la fase d'acollida, aquest fet es converteix en la seva principal preocupació, arribant a produir quadres d'ansietat i estrès.

Emilio⁴, sol·licitant de protecció internacional de 52 anys i natural d'Hondures, explica que viu a Barcelona en un pis gestionat per una ONG amb altres cinc persones. Ja porta gairebé sis mesos i ha de sortir del recurs. Té una germana que viu a una ciutat propera a Barcelona, però no pot anar a viure al seu pis, ja que aquesta lloga les habitacions per poder fer front al lloguer, i, per tant, no hi ha lloc per ell. En el moment de l'entrevista explica que està buscant una habitació de lloguer perquè ha de sortir del pis que gestiona la ONG. Aquesta ja li ha donat un mes de pròrroga i no poden allargar-ho més. Respon de la següent manera quan se li pregunta pel preu màxim que pot pagar de lloguer i què farà si no troba habitació:

Hi ha un màxim de 376 euros per a habitacions individuals, o sigui que com més barata millor, perquè no se sap el dia de demà quina feina trobo. A dir-te la veritat, no m'importa on sigui, jo el que miro és el preu. Jo el queestic buscant és una habitació còmoda per 250 el màxim.

⁴ Les dades personals de les persones entrevistades en aquest capítol han estat modificades per mantenir la seva privacitat.

Doncs a dir la veritat, ja vaig estar buscant. Si no hi ha alternatives, doncs els albergs, no sé... No sé què faré. Aniré mirant els albergs. Continuaré buscant habitacions, però si no n'hi ha.... doncs... albergs em tocarà.

Entrevistat E4.

Entrevista realitzada el 27 de juliol de 2017

Betty dona transsexual sol·licitant de protecció internacional relata les dificultats que ha trobat a Barcelona per accedir a una habitació de lloguer als preus actuals:

Buscava una habitació, tampoc buscava luxes, una habitació que tingui com a mínim el llit, un rober on puguis guardar les teves coses i una taula, i això et costa 390, 380, 400, i em complicava.

Entrevistada E5.

Entrevista realitzada el 31 de juliol de 2017

Aquestes persones no només s'enfronten a un mercat de l'habitatge salvatge, sinó que a més xoquen amb altres dificultats com poden ser les barreres idiomàtiques, la manca d'adaptació a les noves tecnologies per a la recerca d'habitatge, el desconeixement del marc legislatiu del mercat immobiliari, les exigències abusives per part de particulars i agents immobiliaris i el rebuig per ser estrangers. Betty ens relata algunes d'aquestes dificultats i el rebuig amb què s'ha trobat per motius de diversitat sexual:

Les meves amigues em deien que no era necessari que jo digués que sóc trans. Obvi, però un pel col·lectiu LGTB, un sempre vol marcar el seu territori i no ocultar d'on ve i el que... bé, en el meu cas, jo, no m'agrada ocultar que sóc trans, o si se'm veu doncs què bé perquè... independentment que se'm vegi o no se'm vegi, doncs ja és personal, no? Però jo sempre el faig visible i li dic a la persona: "jo sóc així, així i així..." i moltes persones m'han

dit que sí, que aquest era el problema, perquè mai no havien llogat a una persona així i que per a elles és nou i que millor decideixen no llogar-me'l.

Maria Cirez, Tècnica d'intervenció social d'Accem, associació que treballa amb immigrants vulnerables, sol·licitants de protecció internacional i refugiats, explica les dificultats de les persones a les que atenen per trobar habitatge:

L'accés a un habitatge és molt complicat, per no dir impossible. Les barres que es troben tenen a veure amb les exigències econòmiques i amb els preus (de lloguer). Per als nostres usuaris és molt complicat presentar la documentació econòmica. Moltes persones tampoc volen estrangers tampoc els fa gaire gràcia que siguin sol·licitants de protecció internacional. Triguen molts mesos a poder trobar habitatge, si és que el troben. Per a ells és molt frustrant.

Entrevista realitzada el 27 de juliol de 2017

Ricardo Aranda, president de l'Associació ACATHI dedicada a les persones migrades, refugiades i LGBTQI+, relata la discriminació que pateixen les persones estrangeres no comunitàries:

En el cas de les persones migrades, en general no és tant el que siguin refugiades o migrades, sinó que siguin estrangeres, estrangeres i no provinents d'algun país d'Europa. Llavors en aquest sentit hi ha alguns prejudicis que funcionen a l'hora de llogar, per exemple, les persones del Marroc tenen més dificultats d'accés a l'habitatge que una persona que ve de França o ve d'Anglaterra, i això és així. D'altra banda, per exemple, les persones llatinoamericanes, dependent d'on vinguin, també tenen més o menys dificultats.

Entrevista realitzada el 31 de juliol de 2017
A més, Aranda afirma que les persones LGBTQI+ enfronten unes dificultats específiques:

Sobretot en el cas de les persones trans, quan arribem a llogar una habitació inclús els hi diuen que no perquè tu ets així. I en altres ocasions no ho diuen directament però els hi diuen: “doncs no, ja has arribat tard”, “ja la tenim llogada”, o coses així. Però inclús hem tingut alguna experiència amb algun programa de recerca d’habitatge que estava tot llets perquè la persona entrés i quan es presenta la persona li diuen que no. I no és en tota la ciutat, però de vegades en el cas de persones lesbianes i gais, perquè son una parella, es complica la situació. Això també genera alguna dificultat, no és en tots els llocs, però sí també la trobem en menor grau que per a les persones trans.

Si a més afegim que la legalitat vigent a l'estat espanyol diu que les persones sol·licitants de protecció internacional no podran tenir un permís de feina fins que hagin passat 6 mesos des de l'admissió a tràmit de la seva sol·licitud, i que, a més, moltes d'aquestes persones arriben amb processos psicològics durs, marcats per la violència que han patit, tant als seus països d'origen com en el procés de trànsit fins a arribar a Europa, tenim que les persones sol·licitants d'asil són un col·lectiu especialment vulnerable, i, per tant, la probabilitat que esdevinguin persones sense llar, és alta.

A les dificultats específiques d'aquest col·lectiu hem de sumar la manca d'accés a l'habitatge en ciutats com Barcelona, on la pujada salvatge dels preus de lloguer facilitada per la legislació no fa altra cosa que protegir el propietari i desprotegir el llogater. Tal com apuntava Leilani Farha (2017b), relatora especial sobre habitatge adequat de les Nacions Unides, l'accés a l'habitatge és un dret humà i la manca d'habitatge

correspon a una crisi mundial directament relacionada amb les desigualtats de l'accés a la riquesa. Part d'aquesta crisi és deguda al fet que els Estats han abandonat la seva responsabilitat de protecció social i han permès l'especulació i l'habitatge totalment desregulat del mercat, cosa que ocasiona l'exclusió residencial d'un gran nombre de persones.

I així tenim que els sol·licitants de protecció internacional s'enfronten als preus del mercat de l'habitatge amb tot el que això comporta: preus molt alts, fiances, avals, contractes de feina i nòmines i en alguns casos, cartes de recomanació d'antics llogaters. És fàcil endevinar que les persones que acaben d'arribar no estan en possessió de tots aquests requisits. Emilio ens explica la seva experiència:

He vist uns preus que, a dir-te la veritat, jo no vull viure aquí a Barcelona, prefereixo anar als afores. 250 euros és el màxim que jo podria pagar, inclús si tingués feina i guanyés encara que fos 600 euros. Perquè hi ha altres habitacions que valen 350 euros, però de res em serveix agafar-ne una així”. Afegeix: “Hi ha moltes persones que sí et pregunten si estàs treballant, com per assegurar-se el pagament. Quan vas a llogar et demanen una nòmina, però jo no ho entenc. Si no estàs treballant, com produiràs aquesta nòmina?”

Círez relata l'impacte que el mercat d'habitatge té sobre les persones sol·licitants d'asil, cosa que dificulta el seu procés social arribant a paralitzar qualsevol aspecte de la seva vida que no tingui a veure amb trobar un habitatge:

L'itinerari social d'una persona, quan ha de passar d'acolliment al nostre pis a sortir al seu propi pis, amb les ajudes econòmiques, però a buscar-se un pis, es para la intervenció social. Perquè la persona ha d'estar centrada

i tan atabalada per un canvi i per la cerca tan desesperada d'allotjament que gairebé tot es para: classes de castellà... tots els tipus d'intervenció que pots fer, tot. Està tot dedicat a això, llavors, clar, a nosaltres ens afecta i a ells, també.

A Barcelona, la percepció dels serveis de la XAPSLL és que aquesta realitat ha començat a impactar en la demanda d'allotjament i de suport social. Les persones sol·licitants d'asil que veuen denegada la seva sol·licitud acaben al carrer com a immigrants irregulars i acaben sent ateses pels serveis d'atenció a persones sense llar. Al respecte, Círez comenta:

Hi ha persones que van a acabar ara el programa amb nosaltres i... o sigui... ja estem en contacte amb Serveis Socials, però es van a quedar en situació de carrer perquè la situació laboral és la que és i no...

A causa d'aquesta nova realitat, els i les professionals de les entitats de la XAPSLL alerten de la necessitat de conèixer millor els procediments i les problemàtiques de les persones demandants de protecció internacional, ja que cada cop són més els casos que han d'atendre.

Fins ara, la major part d'entitats i serveis no han registrat de manera sistemàtica la realitat del projecte migratori de les persones ateses, és a dir, si són persones sol·licitants, amb irregularitat sobrevinguda o en situació irregular sense haver tingut mai permís de residència. Per aquest motiu no podem quantificar l'impacte de cada tipologia de flux migratori en els serveis d'atenció a persones sense llar. No obstant això, sabem que les persones a les quals es denega la sol·licitud de protecció internacional experimenten els mateixos problemes per accedir a un habitatge que les persones estrangeres en situació irregular i que, amb molta probabilitat, poden acabar sent ateses pels programes destinats a persones sense llar.

**6. Les dones
en situació de
sense llar**

És una afirmació extensament acceptada que els homes representen una ampla majoria entre les persones sense llar, sobretot entre les que pernocten al carrer, i així ho confirmen la majoria de dades de les quals disposem. Tanmateix, en els últims anys han aparegut investigacions que han començat a qüestionar aquesta idea i que apunten que el sensellarisme entre les dones podria ser més nombrós del que pensem (Pleace, 2016; Bretherton, 2017; Sales i Guijarro, 2015). La violència de gènere, el fet que les dones continuen exercint majoritàriament el rol de cuidadores i altres desigualtats socials provoquen que el sensellarisme tingui trets diferencials entre homes i dones que no han estat prou estudiades.

En aquest capítol revisem breument les causes de la invisibilització del sensellarisme entre les dones i els trets característics d'aquest fenomen.

Pel que sabem, les dones es troben en situacions de pobresa en major mesura que els homes: la taxa AROPE (At Risk of Poverty and Exclusion) és més elevada entre les dones, les pensions a les que tenen accés són més baixes (ECAS, 2017), experimenten taxes més elevades de desocupació i treball a temps parcial (Llano, 2017), cobren salaris mitjans més baixos i continuen assumint més responsabilitat en la cura dels fills (Human Rights Watch, 2014). En aquesta situació és raonable pensar que el sensellarisme pot afectar en major mesura a les dones, però les dades i les creences més esteses sobre el fenomen semblen no representar-ho així.

Tanmateix les dades de les quals disposem no reflecteixen aquesta realitat. A Barcelona, el nombre de dones dormint al carrer per al mes de maig de 2017 segons dades del SIS va ser de 117 dones, un 12% de les persones contactades. En els recursos

residencials les dones es distribueixen de manera diferencial sent més nombroses als centres de mitja i llarga estada i als pisos, on representen el 25% de les persones ateses, que als centres de primera acollida on només són el 13%. Així, la proporció de dones a equipaments de la XAPSELL és més alta que al carrer, però mai ha superat el 30% de les persones ateses. Les estadístiques que posseïm sobre sensellarisme no representen el que intuïtivament seria esperable, que les dones, que pateixen en major grau la pobresa, siguin majoria entre les persones sense llar. S'han donat diverses raons per explicar el fet que hi hagi moltes menys dones que homes en situació de sense llar i s'ha qüestionat la influència que pot tenir la manera en què estem conceptualitzant el sensellarisme sobre les estadístiques que posseïm. Anem a revisar-les.

Pleace (2016) distingeix tres nivells segons el grau d'informació sobre sensellarisme que recullen els diferents països de la Unió Europea: (1) dormir al carrer, (2) dormir al carrer o a recursos residencials temporals i (3) dormir al carrer, a recursos residencial temporals o en diferents formes d'habitatge insegur o inadequat, incloent situacions de violència de gènere. El primer nivell de recollida de dades seria el més bàsic, el de les persones que dormen al carrer. Com ja hem vist, les dones són minoria en aquesta situació, tanmateix, normalment no ha estat considerat el fet que les dones que es troben al carrer busquen llocs amagats on poder pernoctar, fet que les fa menys visibles, més difícils de trobar i que podria tenir alguna influència a la baixa en les estadístiques. L'Observatori Hatento (2015) informa que entorn del 60% de les dones en situació de carrer són víctimes de delictes d'odi i que entorn del 15% han estat víctimes d'agressió sexual. Estar exposades a un major grau de violència i a violències específiques pel fet de ser dones, provoca una sensació d'inseguretat que explica que intenten amagar-se quan, com a últim recurs, perquè ja han esgotat altres opcions, acaben dormint al carrer.

Així, el nombre de dones al carrer podria estar infravalorant perquè aquestes fan més esforços que els homes per passar desapercebudes. Aquí cal tenir en compte que, els recomptes ciutadans d'una nit, duts a terme per persones voluntàries que no estan acostumades a detectar persones dormint a llocs molt amagats o apartats, sumat al fet que als recomptes s'evita passar per llocs on hi hagi barreres físiques que impedeixen l'accés, fan dels recomptes ciutadans una tècnica que pot infravalorar el nombre de dones dormint al carrer. Llavors en aquest primer nivell ja podríem trobar un biaix de gènere en les dades del qual resulta difícil obtenir evidència.

En el segon nivell, el de les persones que dormen al carrer o a recursos residencials temporals (Pleace, 2016), trobem una situació similar. Les dones, com ja hem explicat, amb major probabilitat que els homes, eviten dormir al carrer i, a més, utilitzen prioritàriament les xarxes de suport informal per evitar dormir al ras, i quan ho fan, busquen espais més amagats que les fan més difícils de detectar. I aquí és on trobem un segon punt clau, les dones també eviten en major mesura que els homes els albergs i altres recursos residencials perquè són espais majoritàriament habitats per homes i on també poden experimentar una sensació d'inseguretat, exposar-se a violències pròpies del desavantatge que suposa ser dona o pròpies de l'espai, a conseqüència de les condicions límit que travessen les persones que hi són ateses.

Llavors, veiem que les dones eviten tant els carrers com els albergs en la mesura de les seves possibilitats. On podem trobar les dones que experimenten situacions d'exclusió residencial? Segons Pleace (2016) les dones es trobaran més en diferents situacions d'habitatge inadequat o insegur però la majoria de països de la UE, que entenen el sensellarisme als nivells 1 i 2, no consideraran aquestes dones com a persones sense llar. Les dones que viuen en habitatge insegur: les que viuen temporalment

amb amics o familiars, les que no figuren en la propietat o en el lloguer de l'habitatge, les que ocupen, les dones que viuen sota l'amenaça de desnonament o sota l'amenaça de violència masclista. Tampoc no seran considerades dones sense llar en aquests països les dones que viuen a habitatges inadequats: les que viuen en estructures no convencionals, mòbils i temporals, que no reuneixen les condicions d'habitabilitat o que estan massificades.

En el tercer nivell de conceptualització del sensellarisme, hi ha països que recullen dades i estimacions sobre les persones que dormen al carrer, les que dormen a equipaments i les que ho fan en les mencionades situacions d'habitatge insegur i inadequat. En aquest tercer nivell la variabilitat en la recollida d'informació és gran, ja que les trajectòries de les dones sense llar estan molt vinculades a la violència de gènere i a responsabilitats en la cura dels infants, i en molts països aquestes situacions no seran comptabilitzades com de persones sense llar. Si una dona arriba a una situació de sensellarisme a causa de la violència de gènere, que sigui comptabilitzada o no com a persona sense llar dependrà en molts casos del recurs al que hagi contactat en primer lloc. El mateix passa amb una família monomarental, que normalment serà atesa per serveis socials especialitzats en famílies i que farà que aquestes dones no siguin comptabilitzades com a persones sense llar.

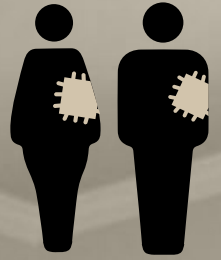
També en aquest tercer nivell, existiran diferents graus en què s'enregistra el nombre de dones que viuen a habitatges d'amics o familiars. Aquesta informació és molt important perquè, pel que sabem, precisament les xarxes de suport informals són el primer recurs que una dona sol utilitzar quan perd l'habitatge. Tractar de resoldre el problema a través de les seves xarxes de confiança com són amics i familiars, sembla la resposta més probable entre les dones, a diferència dels homes, que tendeixen a utilitzar els serveis de suport públics (Pleace, 2016; Bretherton, 2017; Sales i Guijarro, 2015). Per aquest

motiu, és en aquest nivell en el qual podríem trobar que el sensellarisme femení és més nombrós i, per això, més difícil d'investigar i sobre el que menys dades posseïm.

A Barcelona només es recullen les dades d'habitatge insegur o inadequat d'aquelles persones que viuen temporalment en pensions o en habitacions de relloguer, i que reben el suport econòmic de les entitats per accedir a aquestes habitacions. Però aquest percentatge és només una mínima part del que suposa el sensellarisme ocult. A Finlàndia, un país pioner en polítiques sobre sensellarisme, s'estima que sensellarisme ocult és la major part del sensellarisme, entorn d'un 76% (Bretherton, 2017).

Com hem vist, els diferents nivells de recollida de dades responen a diferents definicions de sensellarisme que alhora produeixen diferents imatges sobre el fenomen. Quan definim el sensellarisme com a persones que dormen al carrer o a recursos residencials temporals, n'obtenim una imatge molt masculinitzada. No sabem què passaria si s'ampliés el focus per incloure altres tipus de situacions d'exclusió residencial, però les evidències que existeixen als països del nord d'Europa ens fan pensar que el nombre de dones augmentaria. Encara que no disposem de dades, és possible en aquests moments qüestionar que les diferències de gènere acceptades fins al moment, és a dir, el fet que el sensellarisme es un problema que afecta més els homes, pugui estar relacionat amb les definicions que hem produït del sensellarisme i no només amb motius de gènere. Per a Sales i Guijarro (2017) les polítiques sobre sensellarisme han estat dissenyades des d'una mirada masculina, posant el focus sobre el sensellarisme a l'espai públic, aquell on els homes són majoria.

7. Conclusions

A l'informe de diagnosi 2017 presentem els resultats de la sèrie de dades quantitatives sobre sensellarisme a Barcelona entre els anys 2008 i 2017. L'any 2008 va començar la sistematització de dades per la part de la XAPSLL convençuts que cal conèixer per actuar. Juntament amb els resultats quantitatives presentem els resultats qualitatius de la recerca sobre l'accés a l'habitatge que s'ha dut a terme durant el 2017.

El sensellarisme a la ciutat de Barcelona ha experimentat un fort creixement amb un 20,9% més de persones sense llar i sense sostre des del darrer informe de l'any 2015. L'any 2008, quan va començar la sistematització de dades, 2.017 persones pernoctaven al carrer, a assentaments i a albergs i pisos de la XAPSLL. Entre el 2008 i el 2013 el nombre de persones que pateixen exclusió residencial va augmentar de forma molt marcada, sobretot els dos primers anys de la crisi. Entre 2013 i 2017 s'ha accelerat el creixement del nombre de persones sense llar i sobretot del nombre de persones al carrer.

Quant a l'evolució dels perfils de les persones sense llar, existeixen dues tendències preocupants que marquen un augment del sensellarisme entre col·lectius especialment vulnerables com els nens i nenes i les persones amb discapacitat i dependència. Així, la proporció de dones i menors de 18 anys ha augmentat la seva presència a centres de mitja i llarga estada respecte a l'última diagnosi. Especialment augmenta la proporció de nens i nenes que representen un 5% més que fa 4 anys entre les persones allotjades per la XAPSLL. Sabem que les famílies monomarentals i les llars amb nens i nenes estan sotmeses a desigualtats estructurals i experimenten la pobresa en major mesura que la població general (Human Rights Watch, 2014; ECAS, 2017) i que evitar el sensellarisme entre aquests grups socials requereix polítiques de protecció eficaces.

La XAPSLL ha fet un marcat esforç per donar resposta a l'augment del sensellarisme ampliant la seva cartera de recursos d'allotjament. L'estratègia seguida ha estat l'obertura de nous centres residencials col·lectius per atendre problemàtiques que necessiten d'atenció especialitzada i per donar resposta a la diversificació de perfils entre les persones sense llar, a conseqüència de l'impacte de la crisi en nous sectors de població. Dos centres per a famílies en situació de sense llar, un centre residencial temporal i un centre especialitzat en sensellarisme i salut mental són els recursos oberts des de l'inici de la crisi.

D'altra banda, la XAPSLL ha mantingut una aposta per la qualitat i la personalització en els serveis impulsant l'ampliació de recursos de petita escala enfront del tradicional alberg. Aquesta aposta es materialitza en l'augment constant de les persones allotjades a pisos que ja representen el 34% del total de persones ateses per la XAPSLL. Entre aquestes hi ha les que participen al programa Housing First, encetat l'any 2014 i que ja compta amb 126 pisos a Barcelona. Dins d'aquesta aposta per a la millora el programa Housing First constitueix una innovació que suposa un

gir conceptual i metodològic en els models d'atenció. Housing First posa el dret a l'habitatge com a element clau de la intervenció per davant del suport social, reconeixent que les persones tenen moltes més possibilitats de reconstruir la seva vida quan tenen garantida una llar que quan no la tenen. Housing First és un bon model d'atenció a les persones sense llar, probablement el millor model que tenim, però cal ser conscients que no soluciona la manca estructural d'accés a un habitatge assequible.

Són precisament les mancances a l'hora de fer efectiu el dret a l'habitatge el que provoca una extensió de la precarietat i un major risc de sensellarisme alhora que impedeix la sortida de les persones dels serveis cap a un habitatge propi. Com ja hem indicat al capítol 4, perquè una persona superi una situació de sensellarisme necessita estabilitat econòmica, residencial i emocional. La majoria de persones sense llar tenen uns ingressos baixos a causa de la dèbil protecció social i de la precarietat del mercat laboral que, junt amb els preus dels lloguers de pisos i habitacions a nivells rècord, fa pràcticament impossible assumir una vida autònoma per la qual lluiten les persones ateses per la XAPSLL.

Els reptes de la XAPSLL en aquest context d'extensió de l'exclusió residencial haurien de continuar en la línia de millora constant de la qualitat dels serveis i la cerca de solucions creatives al problema d'allotjament i d'habitatge que viu la població més vulnerable de la ciutat. Alhora és necessari seguir sensibilitzant la ciutadania i fent incidència política per fer palès que el sensellarisme és un problema d'accés a l'habitatge i que calen profundes reformes en el marc legal, com la modificació de la Llei d'Arrendaments Urbans, i les polítiques de creació d'habitatge social per aconseguir que ningú hagi de dormir al carrer.

Finalment, cal considerar el gran flux de persones immigrants i sol·licitants d'asil que arriben a Barcelona, a conseqüència del

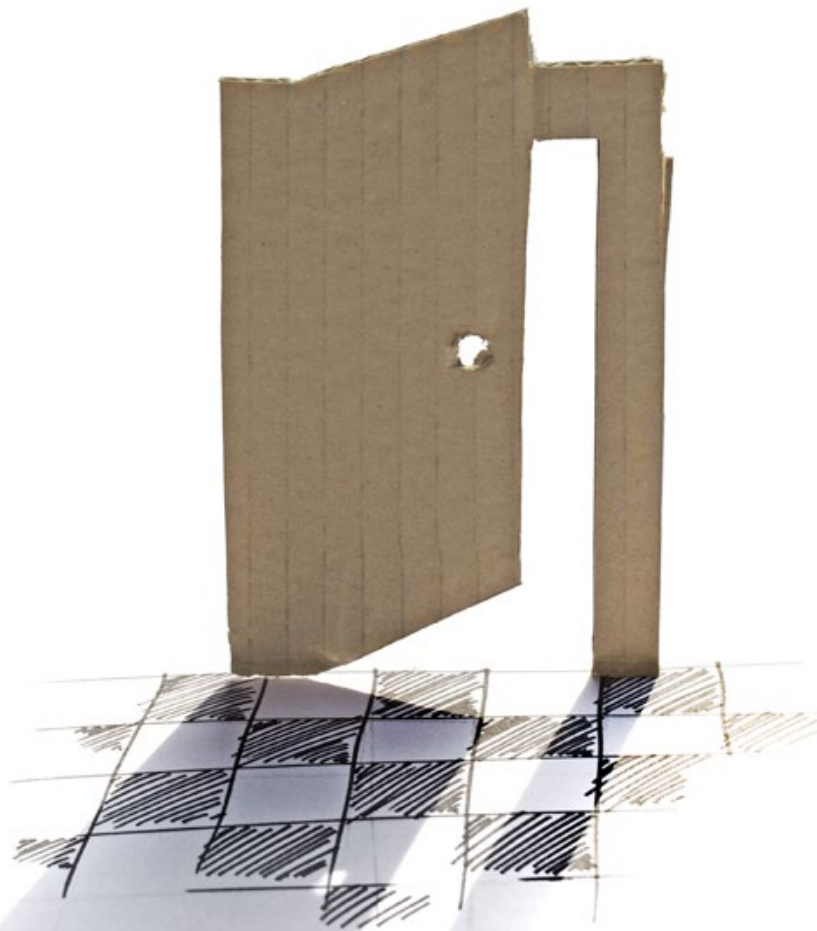
que s'ha anomenat "crisi dels refugiats" i de factors que suposen un repte creixent per al sistema d'atenció a persones sense llar. Com hem descrit al capítol 5, les persones sol·licitants de protecció internacional enfronten greus dificultats a l'hora d'accedir a un habitatge relacionades amb la impossibilitat d'accedir al mercat de treball, els baixos ingressos i el marc legal d'estrangeria, que les avoca a la situació d'irregularitat. Encara que aquest és un problema estructural que requereix dels diferents nivells de l'administració pública per canviar-lo, des de la XAPSLL veiem la necessitat de coordinar-nos amb entitats especialitzades i de conèixer millor les necessitats específiques de les persones immigrants i sol·licitants de protecció internacional que acaben requerint els serveis de la XAPSLL, perquè el propi sistema de protecció internacional les converteix en persones sense llar. Fins ara, els serveis d'atenció a persones sense llar i a persones immigrants i refugiades han funcionat en paral·lel, però serà necessari augmentar la coordinació per continuar millorant la resposta per atendre les situacions d'immigració i asil.

**Referències
bibliogràfiques**

- ACNUR. (2013). *El reglamento de Dublín*. Recuperat de http://www.acnur.es/PDF/7364_20120830124023.pdf
- ACNUR. (n.d.). *¿Quién es un refugiado?*. Recuperat de <http://www.acnur.org/a-quien-ayuda/refugiados/quien-es-un-refugiado/>
- Baptista, I., Benjaminsen, L., Busch-Geertsema, V., Pleace, N. y Striano, M. (2016). *Asylum seekers, refugees and homelessness. The humanitarian crisis and the homelessness sector in Europe*. Recuperat de: http://www.feantsaresearch.org/download/feantsa-studies_06_web1893761109777125727.pdf
- Bretherton, J. (2017). Reconsidering gender in homelessness. *European Journal of Homelessness*, 11 (1), 1-21. Recuperat de http://www.feantsaresearch.org/download/feantsa-ejh-11-1_a1-v045913941269604492255.pdf
- CEAR. (2017). *Informe 2017: Las personas refugiadas en España y Europa*. Recuperat de <https://www.cear.es/wp-content/uploads/2017/06/Informe-Anual-CEAR-2017.pdf>
- Comisión Europea. (2014). *Un sistema europeo común de asilo*. Recuperat de https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/e-library/docs/ceas-fact-sheets/ceas_factsheet_es.pdf
- Coutin, S. B. (2003). Illegality, borderlands, and the space of nonexistence. En Perry, R. W. i Maurer, B. (Ed.), *Globalization under construction. Governmentality, law and identity* (pp. 171-179). Minneapolis, United States: University of Minnesota Press.
- ECAS. (2017). *La crisi no s'acaba, la pobresa es cronifica*. Recuperat de http://acciosocial.org/wp-content/uploads/2017/07/INSOCAT8_PobresaCronica_Juliol2017_ECAS.pdf
- Eurostat. (2017). *Asylum Quarterly Report*. Recuperat de http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_quarterly_report
- Farha, L. (2017a). *Informe de la Relatora Especial sobre una vivienda adecuada como elemento integrante del derecho a un nivel de vida adecuado y sobre el derecho de no discriminación a este respecto 2017*. Recuperat de <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G17/009/61/PDF/G1700961.pdf?OpenElement>
- Farha, L. (2017b). Sensellarisme: crisi de drets humans. *Barcelona Societat*, 21, 8-15. Recuperat de <http://ajuntament.barcelona.cat/dretssocials/sites/default/files/revista-castellano/09-la-atencion-a-las-personas-sin-hogar-en-la-ciudad-de-barcelona.pdf>
- FEANTSA. (2006). *ETHOS - European Typology of Homelessness and housing exclusion*. Recuperat de <http://www.feantsa.org/download/en-16822651433655843804.pdf>
- Generalitat de Catalunya. (2016). *Informe sobre el sector de l'habitatge a Catalunya*. Recuperat de http://habitatge.gencat.cat/web/.content/home/dades/estadistiques/03_Informe_sobre_el_sector_de_l_habitatge_a_Catalunya/informe_sobre_el_sector_de_l_habitatge_a_catalunya/docs/informe_sector_2016.pdf

- Human Rights Watch. (2014). *Sueños rotos. El impacto de la crisis de la vivienda española en los grupos vulnerables*. Recuperat de https://www.hrw.org/sites/default/files/reports/spain0514sp_ForUpload_0.pdf
- Llano, J. C. (2017). *El estado de la pobreza. Seguimiento del indicador de riesgo de pobreza y exclusión social en España 2008-2016*. Recuperat de http://www.eapn.es/estadodepobreza/ARCHIVO/documentos/Informe_AROPE_2017.pdf
- Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social. (2014). *Procedimiento de gestión de ayudas económicas de los programas financiados exclusivamente con presupuestos generales del estado, y programas cofinanciados por FER y FSE, dirigidos a solicitantes y beneficiarios de protección internacional, del estatuto de apátrida y de protección temporal*. Recuperat de http://extranjeros.empleo.gob.es/es/Subvenciones/anos_anteriores/area_integracion/2013/Proteccion_internacional/Procedimiento_ayudas_FER-FSE-PGE_2013.pdf
- Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social. (2016). *Sistema de acogida e integración para solicitantes y beneficiarios de protección internacional*. Recuperat de http://extranjeros.empleo.gob.es/es/Subvenciones/AreaIntegracion/proteccion_internacional/manuales_comunes_gestion/documentos/Procedimiento_Gestixn_Ayudas.pdf
- Naciones Unidas. (2014). *El derecho a una vivienda adecuada* (21). Recuperat de http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FS21_rev_1_Housing_sp.pdf
- Observatorio Hatento (2015). *Los delitos de odio contra las personas sin hogar. Informe de investigación*. Recuperat de http://hatento.org/wp-content/uploads/2015/06/informe-resultados-digital_DEF.pdf
- Pittini, A., Koessler, G., Dijol, J., Lakatos, E. i Ghekiere, L., (2017). *The state of housing in the EU 2017*. Recuperat de <http://www.housingeurope.eu/resource-1000/the-state-of-housing-in-the-eu-2017>
- Pleace, N. (2016). Exclusion by Definition: The Under-representation of Women in European Homelessness Statistics. En Mayock, P. i Bretherton, J. (Ed.), *Women's Homelessness in Europe* (pp. 105-126). London, United Kingdom: Palgrave Macmillan.
- Rautenberg, T. (19 d'octubre de 2017). Hier werden die Krisen der Welt abgebildet. *Rbb|24*. Recuperat de: <https://www.rbb24.de/panorama/beitrag/2017/10/obdachlosenunterkunft-berlin-franklinstrasse.html>
- Sales, A. i Guijarro, L. (2017). *Dones sense llar: la invisibilització de l'exclusió residencial femenina*. Barcelona societat, 21, 81-89. Recuperat de http://ajuntament.barcelona.cat/drets-socials/sites/default/files/revista/06-dones_sense_llar.pdf
- Sales, A., Uribe, J. i Marco, I. (2015). *Diagnosi 2015. La situació del sensellarisme a Barcelona. Evolució i polítiques d'intervenció*. Recuperat de <http://www.bcn.cat/barcelonainclusiva/ca/2015/12/diagnosi2015.pdf>
- Sarasa, S. i Sales, A. (2009). *Itineraris i factors d'exclusió social*. Recuperat de <http://www.sindicadegreugesbcn.cat/pdf/monografics/itineraris.ca.pdf>
- The Foundation Abbé Pierre i FEANTSA. (2017). *Second overview of housing exclusion in Europe*. Recuperat de <http://www.feantsa.org/en/report/2017/03/21/the-second-overview-of-housing-exclusion-in-europe-2017>
- Trilla, C. i Tucats, P. (2017, juliol). Els habitatges buits dels bancs. Una oportunitat perduda per ampliar el parc d'habitatge social? *Debats Catalunya social*, (53). Recuperat de http://www.tercersector.cat/sites/www.tercersector.cat/files/dossier_pisos_buits_web_3.pdf

XAPSLL
Xarxa d'Atenció
a Persones
Sense Llar
BARCELONA